

M. BOCA

DOBROGEA VECHĂ ÎN STAMPE ȘI GRAVURI (1826 — 1882)

Mulți călători străini au străbătut Dobrogea între anii 1826—1882, cu prilejul diferitelor războaie din acea epocă.

Ofițeri, ziariști atașați pe lângă armate, ingineri și tehnicieni, artiști ilustratori, desenatori și gravuri foarte mulți sînt aceia care ne-au lăsat schițe și desene reprezentînd imagini din orașele și satele pitorești dintre Dunărea de Jos și Marea Neagră.

Prea puține dintre aceste stampe au fost publicate așa ca să poată servi celor ce ar avea nevoie de o documentație pentru această epocă. Pentru a remedia lipsa, secția de documentare a Muzeului de arheologie Constanța a înființat din anul 1958 un sector special de „Iconografie Dobrogeană”, în care s-au adunat cu grijă reproduceri după aceste stampe și gravuri. Pentru o epocă ceva mai tîrzie, s-au colecționat fotografiile reprezentînd atît persoane de seamă cît și case, școli, biserici, fîntîni, porturi, orașe, monumente de arhitectură veche și modernă etc.

Colaboratorul nostru M. Corbu a realizat din fondul documentar al Bibliotecii Academiei R.S.R., din alte biblioteci publice cum și din diverse albume, peste 200 de înregistrări fotografice după aceste stampe.

În cele de mai jos vom prezenta cîteva stampe anterioare anului 1882, clasate pe localități și după ordine crónologică, rămînînd să continuăm în numerele viitoare.

Cele 51 de stampe publicate astăzi¹ reprezintă scene, vederi și aspecte din Delta Dunării, din Sulina, Tulcea, Isaccea, Măcin, Cartalu, Babadag, Hirșova, Cernavodă, Rasova, Constanța, Murfatlar și Mangalia.

Dintre autori notăm : Preziosi, A. V. Saar, Erminy, R. Wallis, H. W. Bartlett, Jules Laurens, Durand-Brager, I. Schönberg, Eckenbredner, G. Orenge, K. F. Peters, Héctor de Béarn, Schwabe, M. Könen, C. Goebel, Hermann, V. Timm, Lemaitre, Doussault, Valerio, F. Quesnoy, Xavier Hommaire.

¹ Numărul de pe gravură corespunde cu numărul explicației din text.

Este de remarcat că aproape toate aceste stampe sînt bazate pe mișcarea, lumina și perspectiva apelor Dunării și ale Mării. Nu lipsesc însă nici scene cu păsări și animale sau cu grupe de oameni (comercianți, țigoveți, navigatori și muncitori).

Sînt înregistrate toate tipurile de corăbii din evul mediu tîrziu, ca și ale primelor vase cu aburi, luîndu-se parcă la întrecere.

Cu aceeași fidelitate sînt înregistrate porturi cu cheiurile și danele lor, cu faruri de diferite tipuri, cu magazine de mărfuri etc. Alte piese înfățișează minunate peisaje dobrogene, orașe și țiguri vechi, care redau aspecte de viață din secolul trecut.

Dacă privim scena de la numărul 24, vedem în vîrfurile munților Babadagului poștalionul care făcea la începutul secolului trecut cursa Constanța-Babadag, cu un popas la izvorul din pădure, pentru schimbarea cailor și odihna călătorilor.

Gravura numărul 37 din 1846, reprezintă o moară de vînt și o fîntînă de lîngă Murfatlar, loc de închinăciune. Fîntîna este construită din blocuri sculptate. Tot aici vedem tipuri de țărani români în costume naționale.

În gravurile cu numărul 38 și 39 putem urmări felul cum scotea populația locală apa de la mari adîncimi (200—250 m), învîrtind roata cu forța brațelor sau cu tracțiune animală.

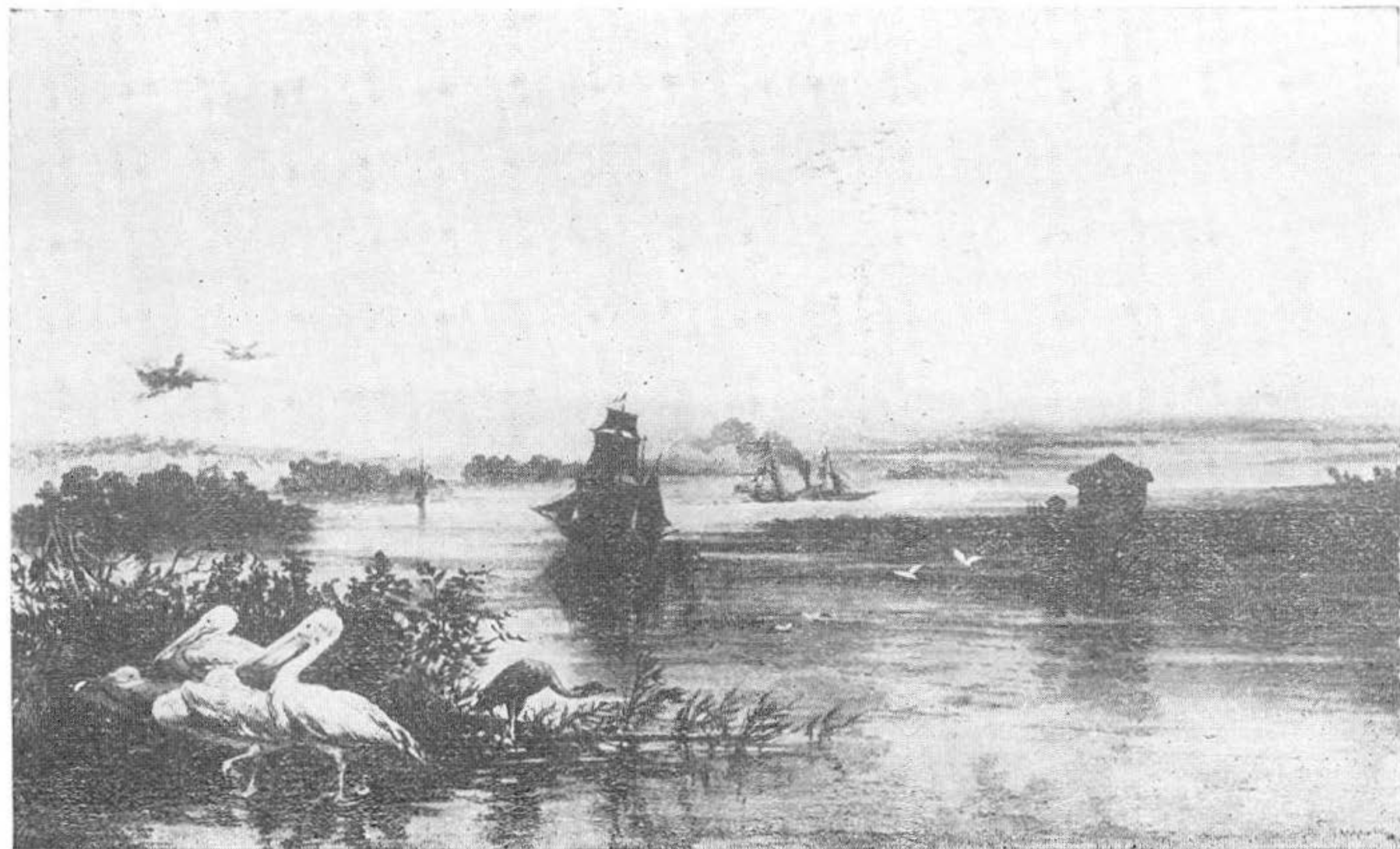
Un important subiect este și acela de ordin militar, din timpul războiului Crimeii, cînd diviziile franceze, engleze, turcești și rusești au poposit aici. O bună parte din stampe reprezintă trupe în marș, în bivouac (tabără) sau chiar în acțiune.

R É S U M É

DOBROUDJA ANCIENNE, EN ESTAMPS ET GRAVURES (1826—1882)

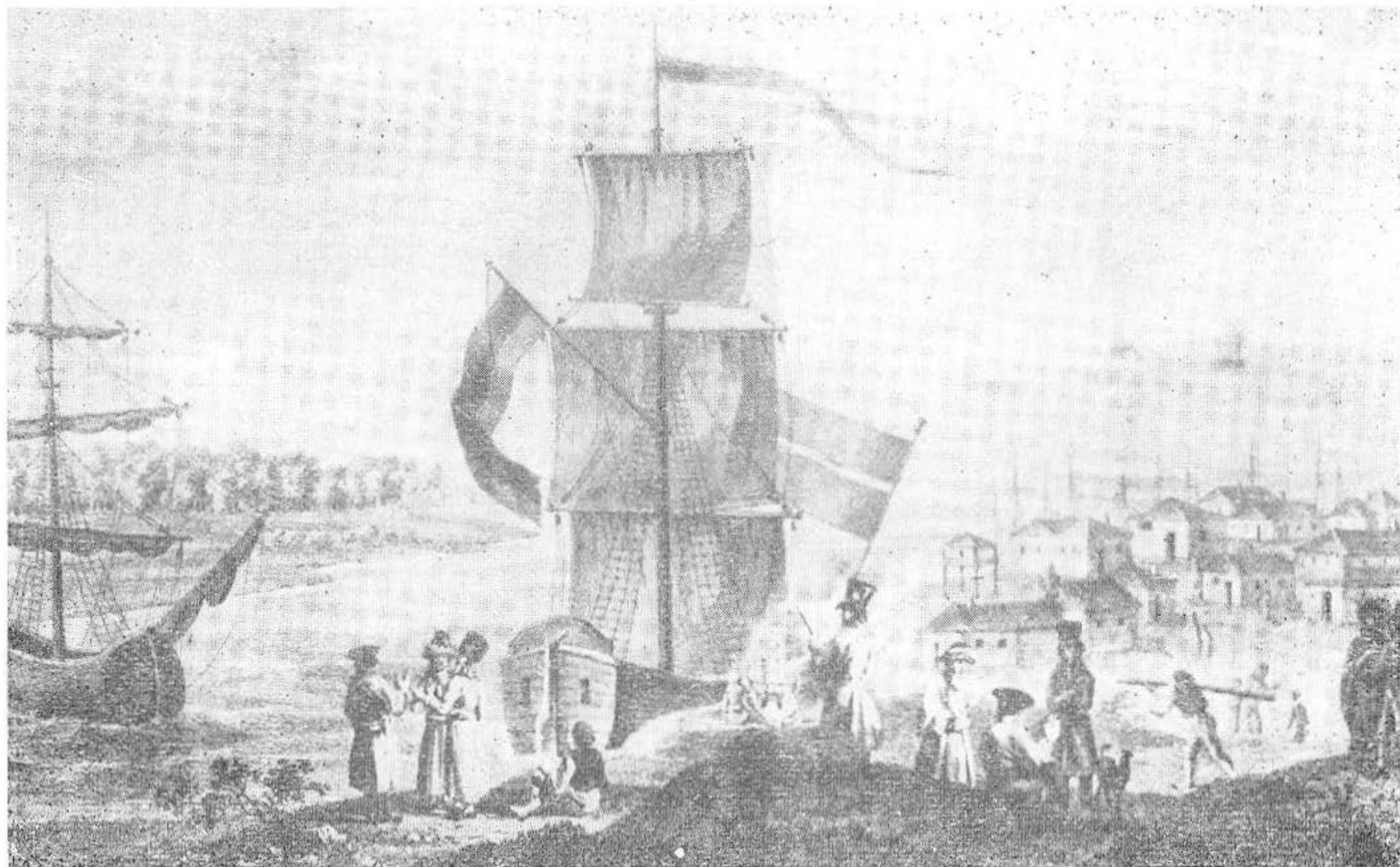
Nombreux sont les voyageurs étrangers qui, ayant traversé la Dobroudja entre 1826-1882, nous ont laissé des esquisses et des dessins représentant les images des villes et des villages de la région. Comme la plupart de ces pièces sont inconnues, le Musée d'Archéologie de Constantza a réalisé, avec l'aide de son collaborateur externe, M. Corbu, un secteur d'Iconographie de la Dobroudja, où l'on a recueilli, de diverses bibliothèques publiques et albums, plus de 200 photos, exécutées d'après les estampes et les gravures de l'époque.

On reproduit ci-dessus 51 estampes, représentant diverses images du Delta du Danube, de Sulina, Tulcea, Isaccea, Măcin, Cartalu, Babadag, Hîrșova, Cernavodă, Rasova, Constantza, Murfatlar et Mangalia.

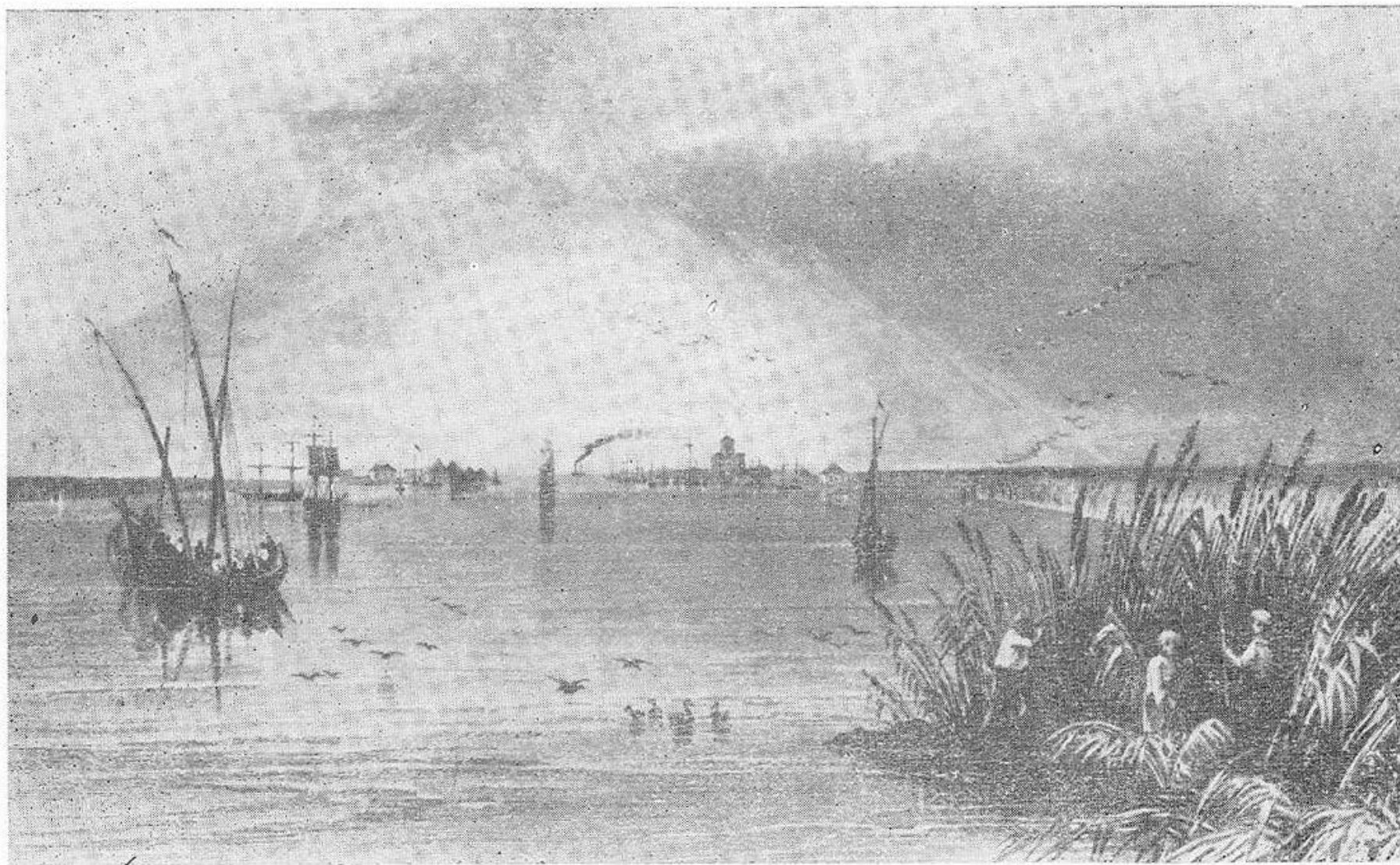
1869 — DELTA DUNĂRII

- 1 „Souvenir du Danube, 8 Juin 1869“. Acuarelă (Muzeul de Artă R.S.R.) de Preziosi.
Fotografie 154×223 mm, de Stelian Petrescu. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe,
F.II.17243/Muzeu C-ța, inv. 159/5075.

1826 — SULINA

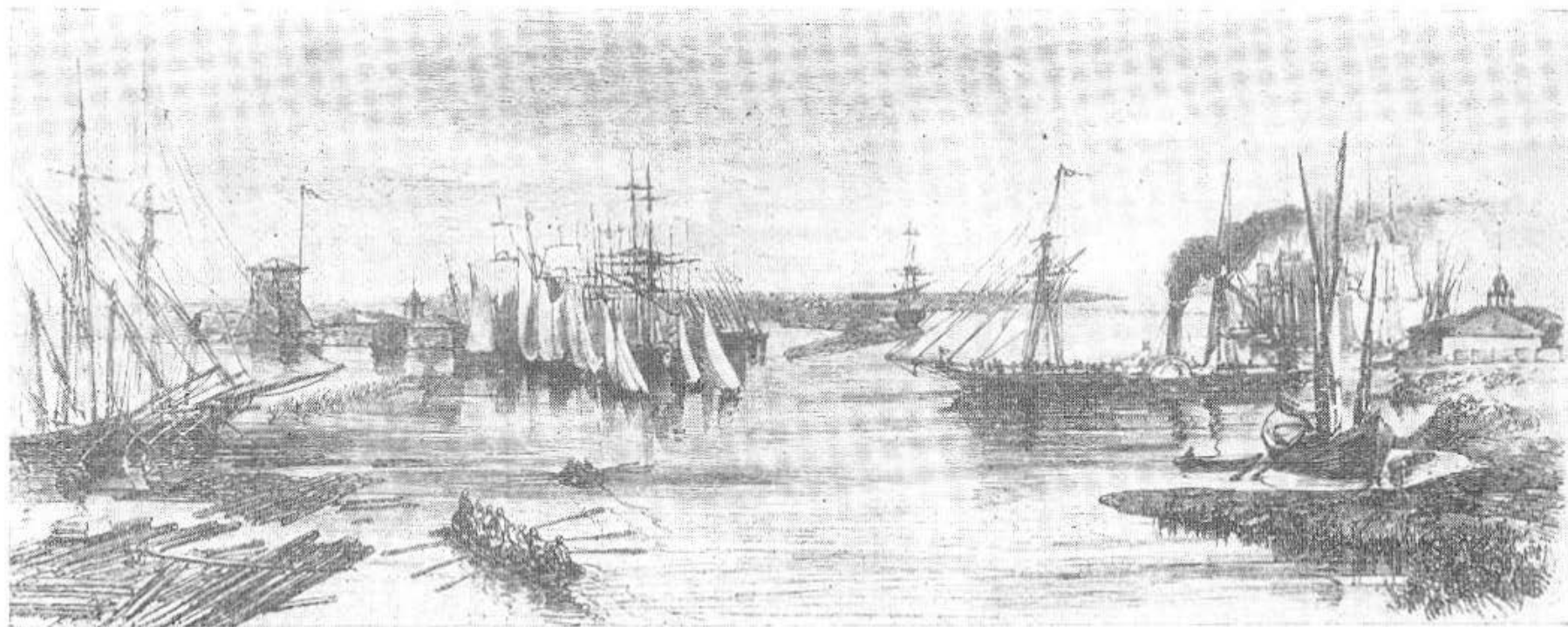
- 2 Litografie, 245×343 mm de A. V. Saar. Desen de *Erminy*. „Zweihundert vier und sechzig Donau Ansichten...“, Adolph Kunike, Wien, 1826. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, 5577/Muzeu C-ța, inv. 24/5309.

1850 — SULINA

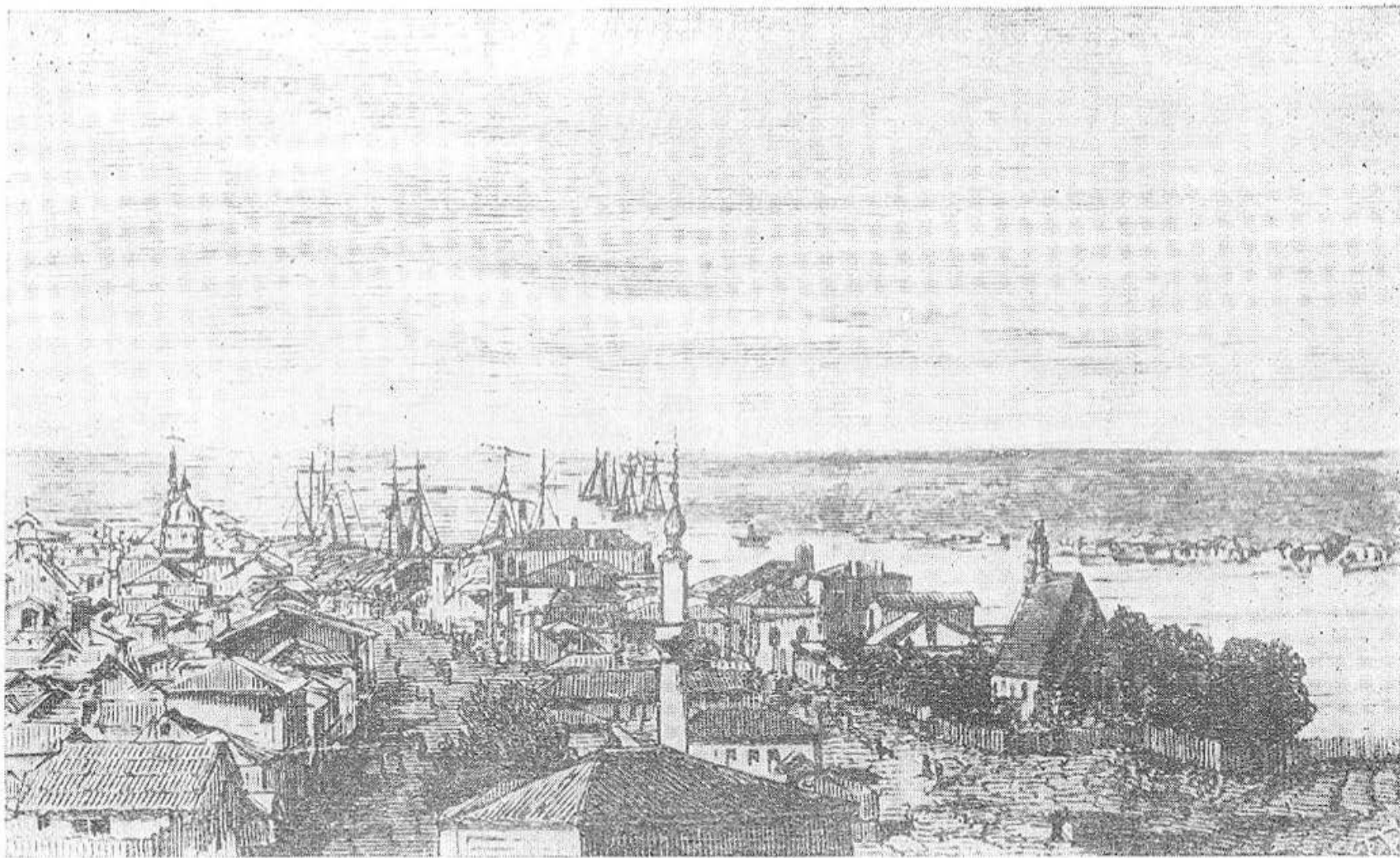
3

„Sulina, Mouth of the Danube...“. Gravură oțel, 118×150 mm, de R. Wallis —
Desen de H. W. Bartlett. „The Danube“ de W. Beattie, London, 8 New York, Virtue.
c. 1850. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.III.18/Muzeu C-ța, inv. 36/5321.

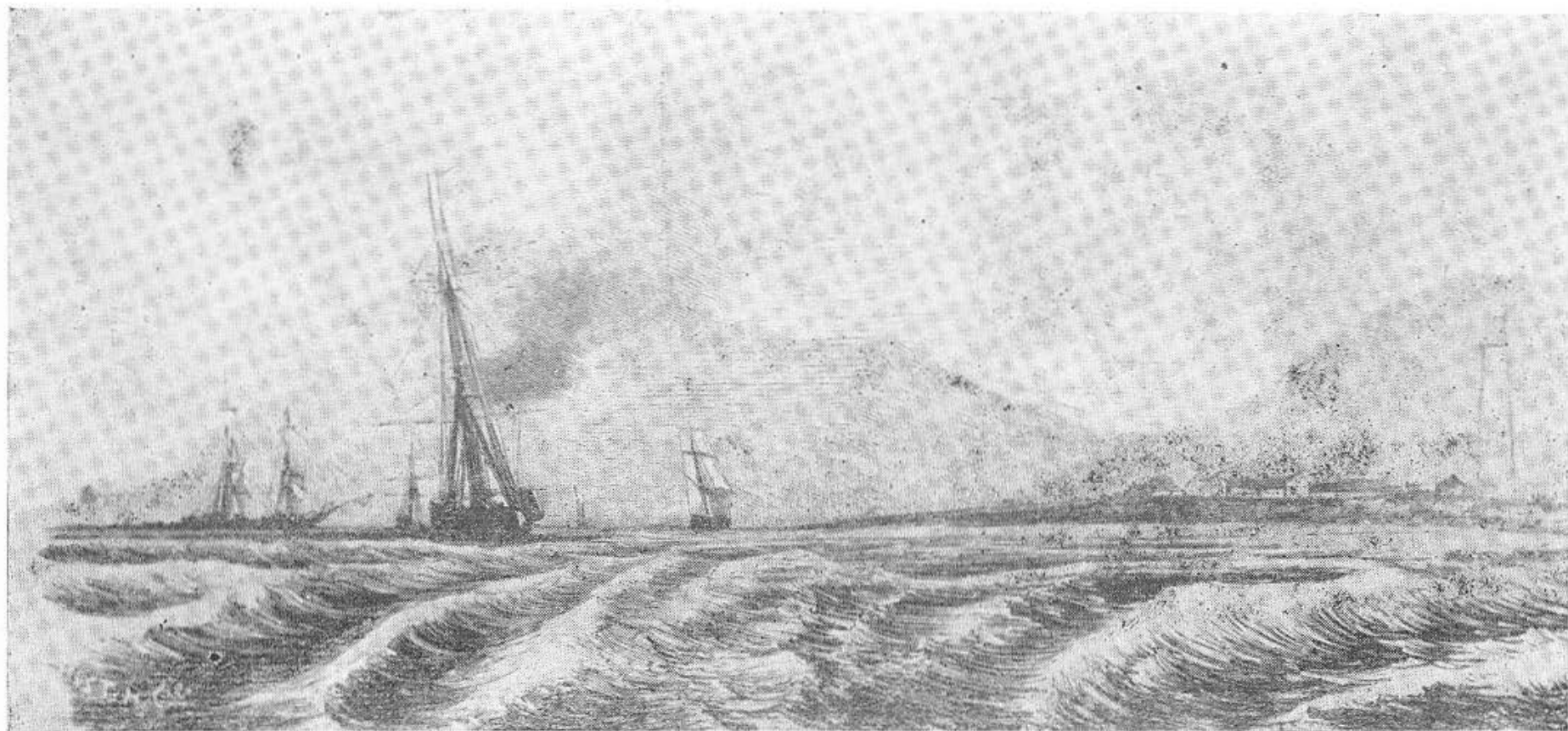
1853 — SULINA

- 4 „Embouchure du Danube, à Soulina“. Gravură lemn, 87×225 mm. Desen de Jules Laurens. „Excursion sur les côtes Septentrionales de la mer Noire“, de Xavier Hammaire de Hell. „L'Illustration“, Paris, 1853, t. II, pag. 189. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III,13714/Muzeu C-ța, inv. 5/5323.

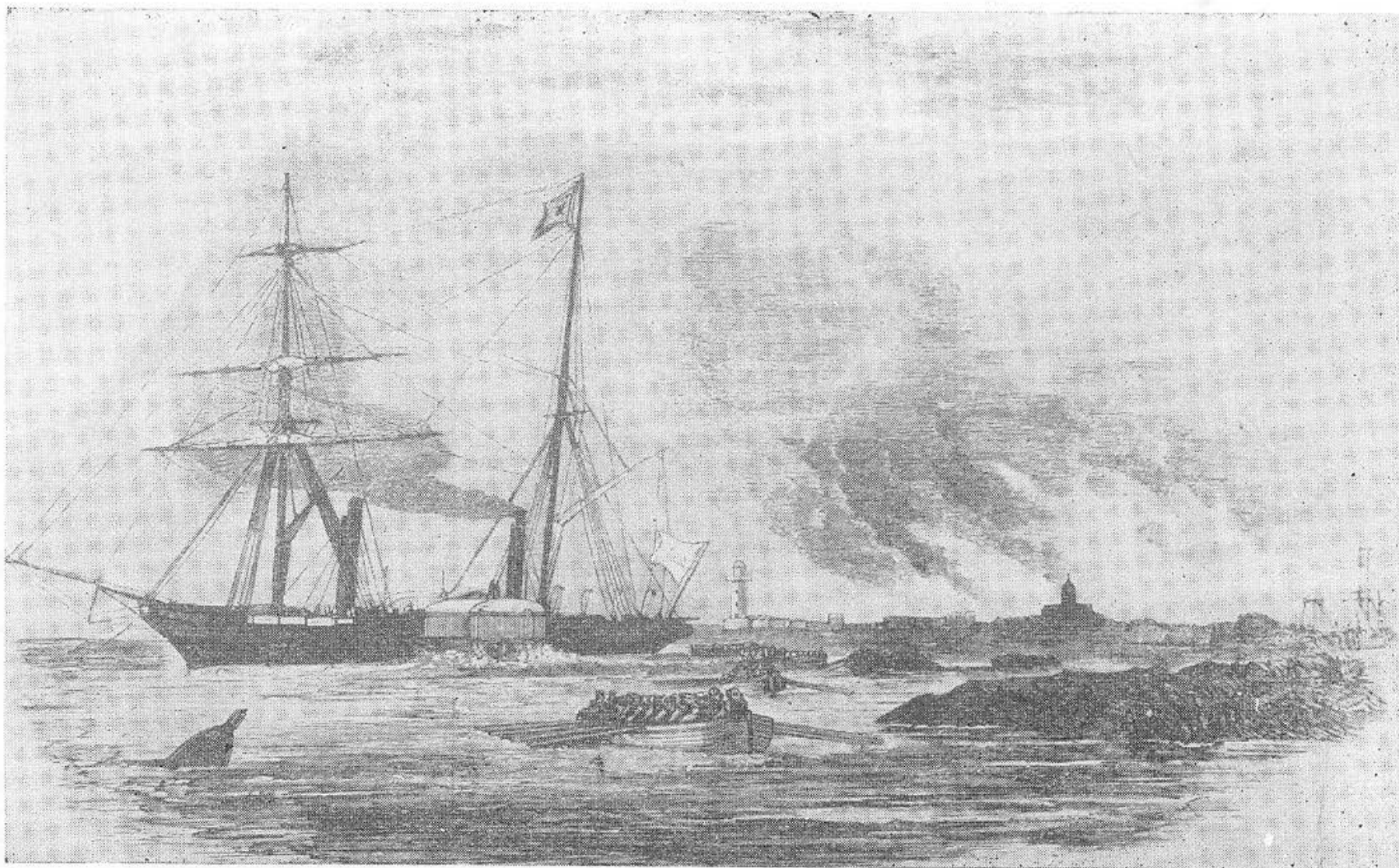
SULINA

5 „Sulina — Stadt“. Gravură lemn, 65×100 mm. — *Desen anonim*. „Donau Album, malerische reise von Regensburg bis Sulina“. „Hartleben's Verlan“, Wien, Pest, Leipzig, pag. 25. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.II.62/Muzeu C-ța, inv. 18/5334

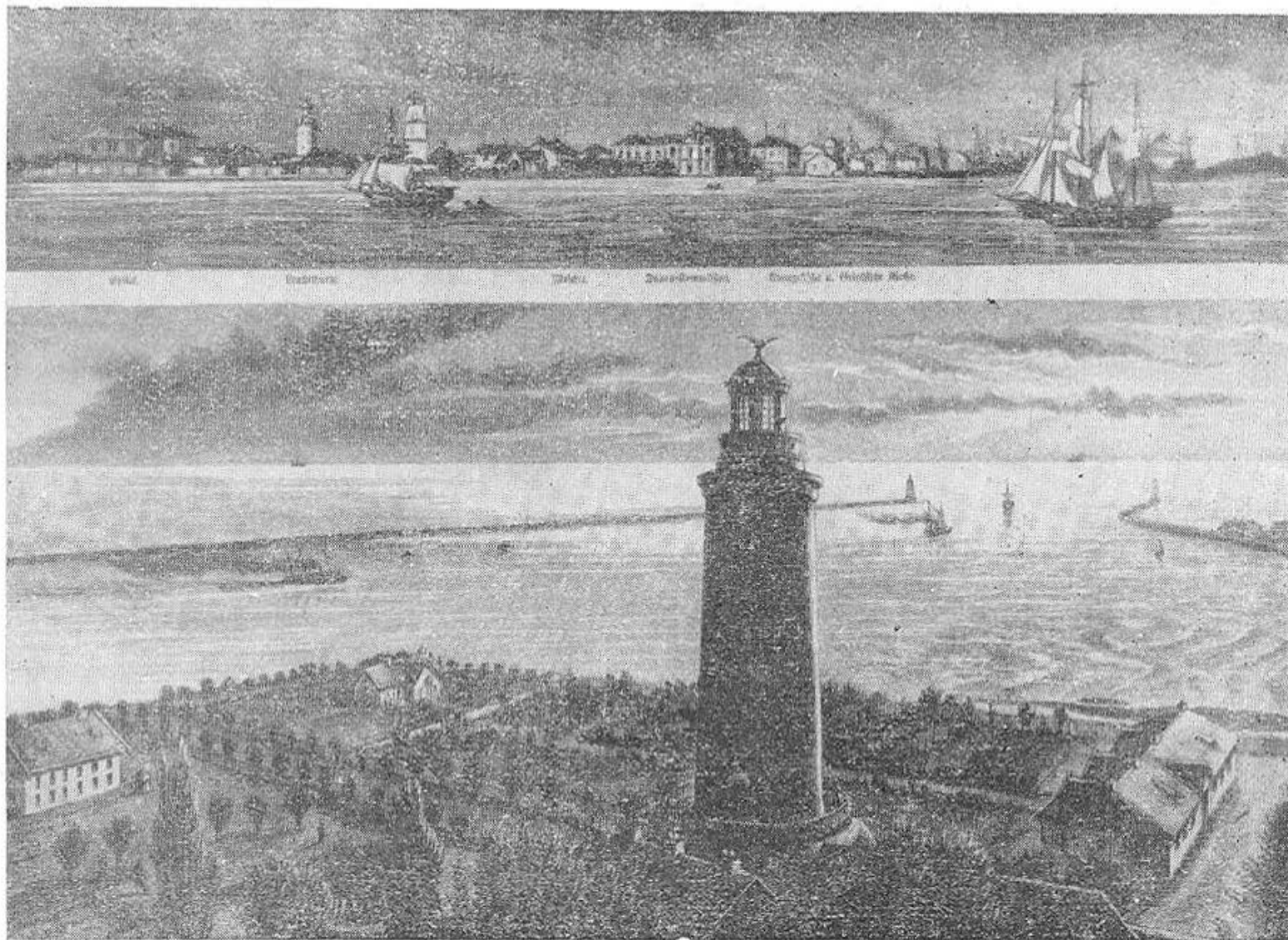
1854 — SULINA

6 „Sulina...” Gravură lemn, 95×230 mm. Desen de *Durand-Brager*. „L'Illustration”, Paris, 1854, t. I, pag. 396. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III. 13714/Muzeu C-ța, inv. 38/5317.

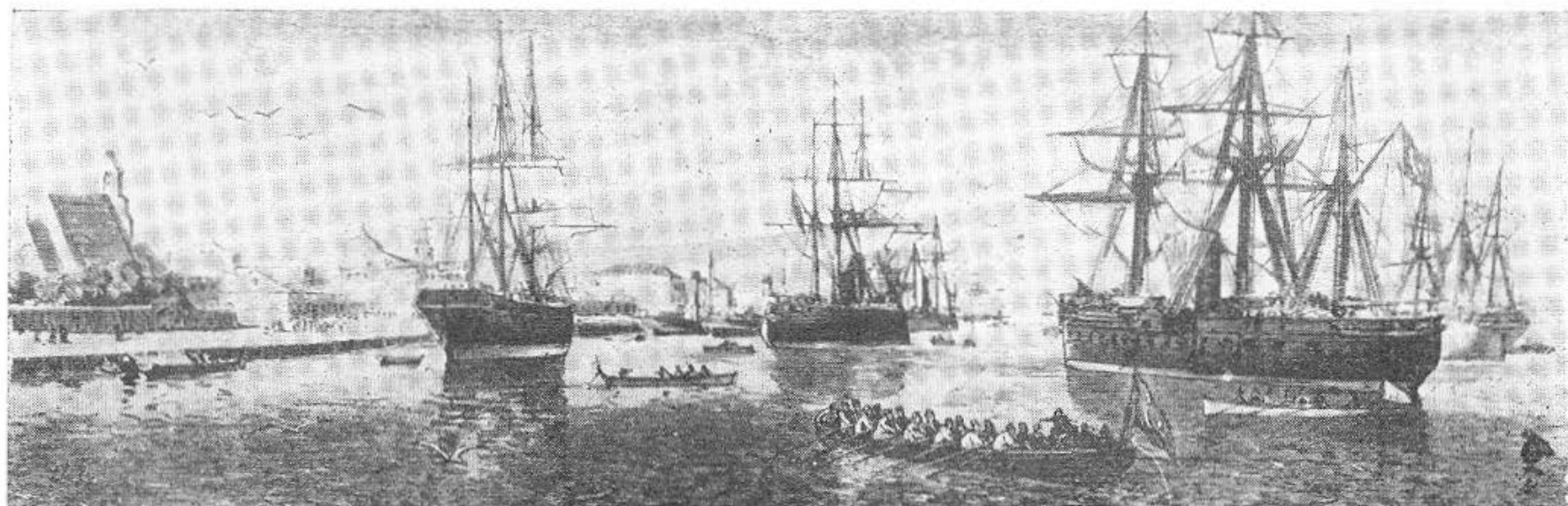
1854 — SULINA

- 7 „Die Zerstörung von Sulina durch die Engländer am 17 Juli 1854“. Gravură lemn, 143×227 mm. *Desen anonim*. „Illustrierte Zeitung“, Leipzig, 1854, t. II, pag. 157. Biblioteca Academiei R.S.R., P.III, 3076/Muzeu C-ța, inv. 68/5345.

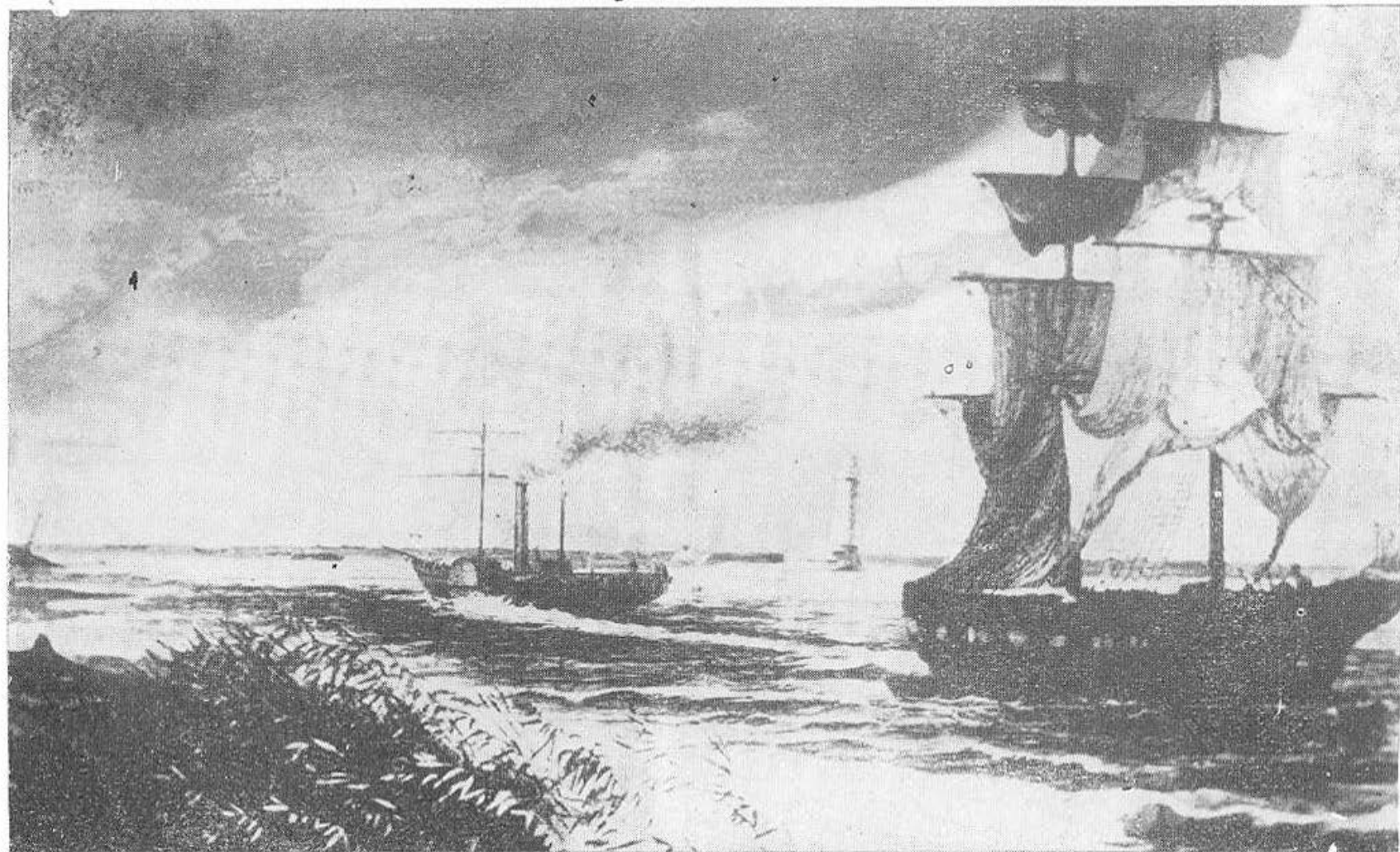
1877 — SULINA

- 8 a) „Der Donauhafen von Sulina“. Gravură lemn, 67×320 mm. b) „Ausmündung der Donau in's Schwarze Meer“. Gravură lemn, 155×320 mm. După desene de I. Schönberg, 1877. „Meer Land u. Meerm“. 21, pag. 412. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, GS.I.91 (418 Sulina), 2/Muzeu C-ța, inv. 161/5124.

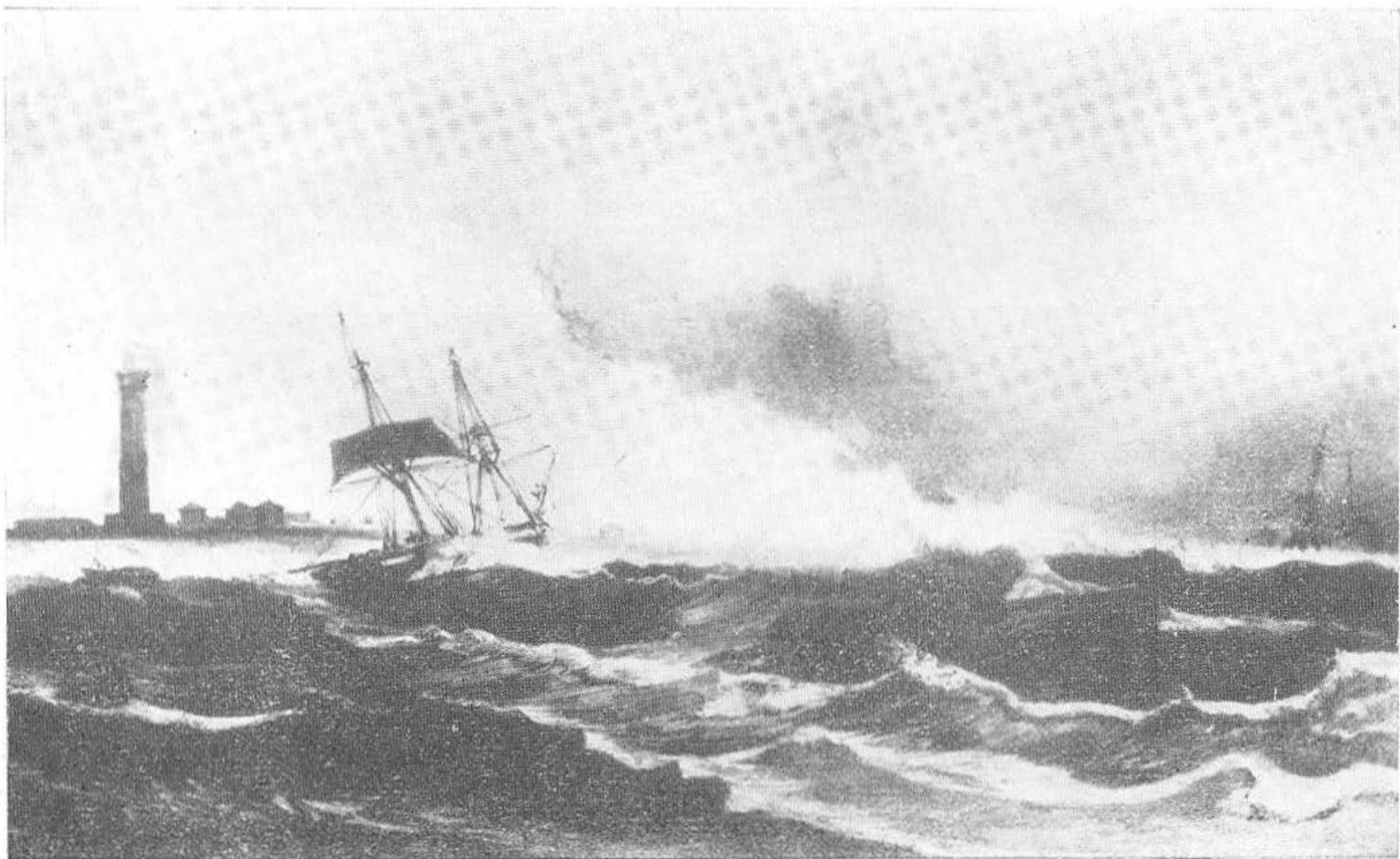
1877 — SULINA

- 9 „Der Hafen von Sulina“, Gravură lemn, 107×346 mm. — Desen de Th. v. Eckenbrecher. „Illustrierte Zeitung“, Leipzig, 1877, t. II, pag. 36. Biblioteca Academiei R.S.R., P.III.3076/Muzeu C-ța, inv. 75/5348.

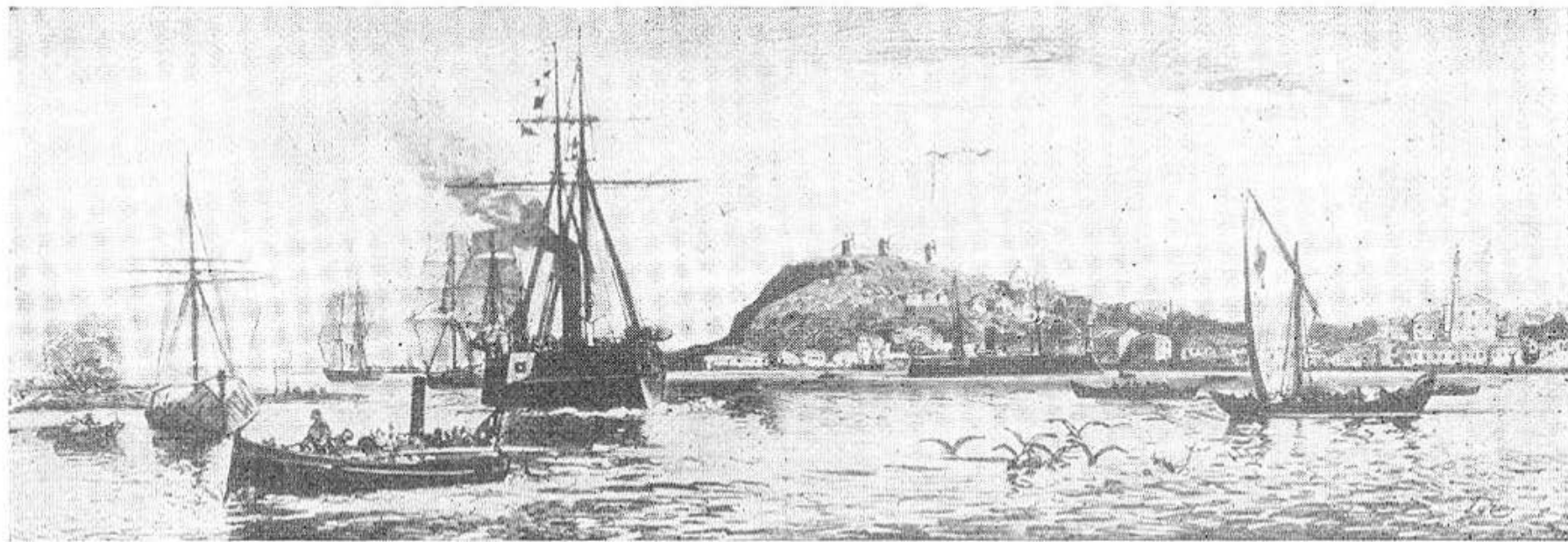
1885 — SULINA

10 „Sulina în 1855“. Fotografie, 136×216 mm, de G. Orenco — după litografie anonimă.
„De Soulina à Galatz“, în albumul C.E.D. Biblioteca Academiei R.S.R., A. AF.180,
inv. 69776/Muzeu C-ța, inv. 162/5078,

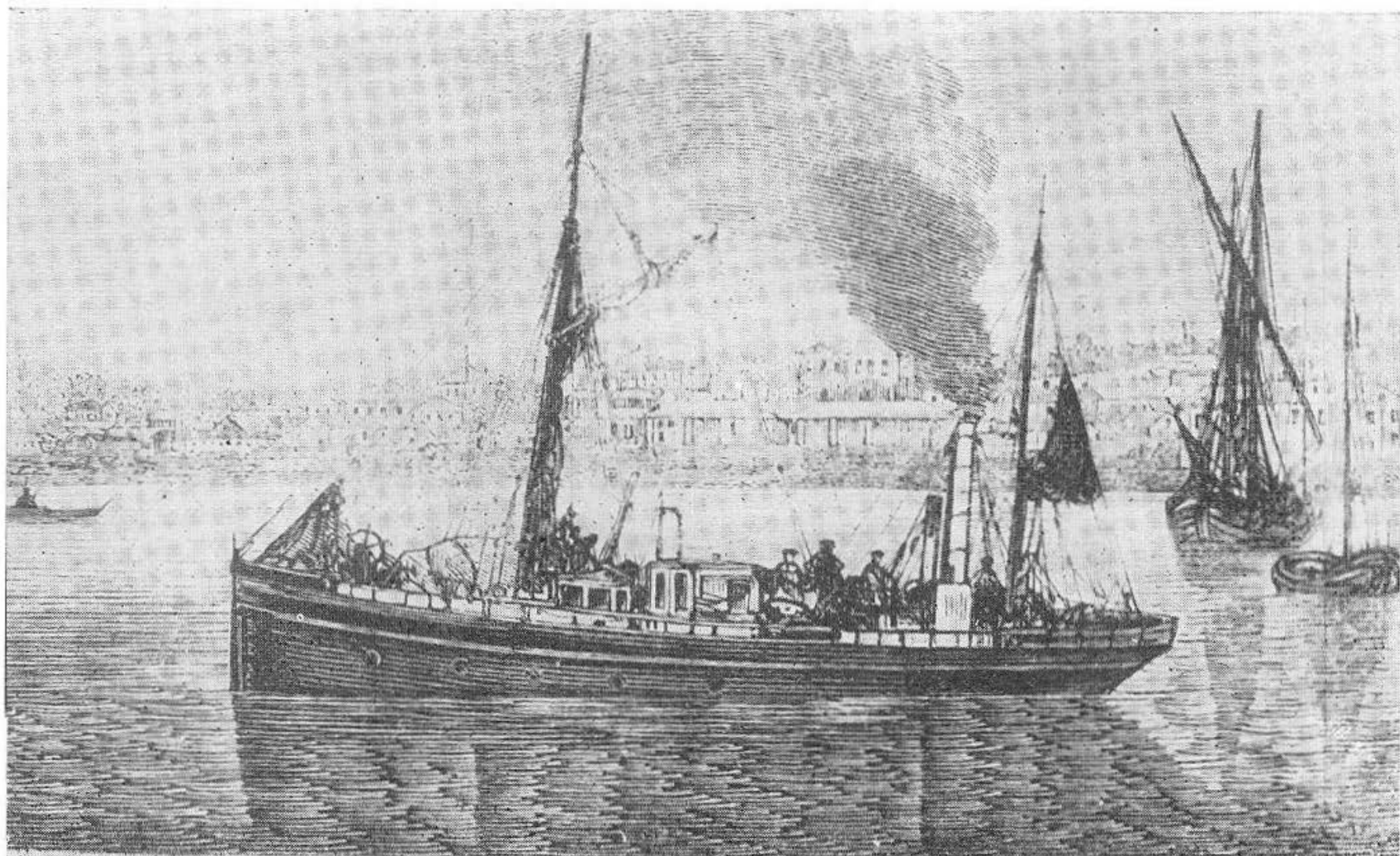
SULINA

- 11 „Sulina (Embouchure du Danube)“. Litografie după *Durand Brager*, fotografie
162×231 mm, de *Stelian Petrescu*. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, F.II.
17218/Muzeu C-ța, inv. 160/5076.

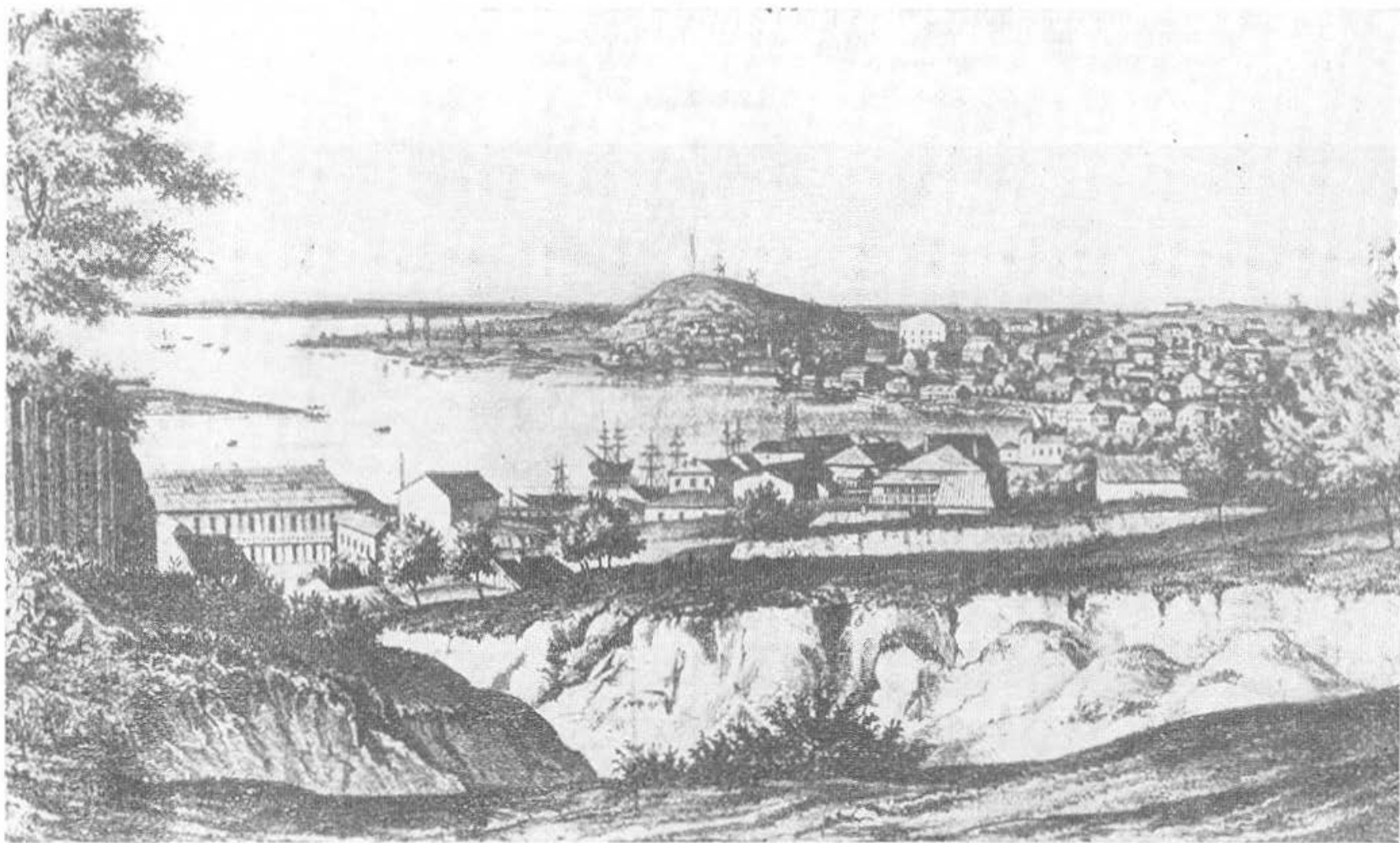
1877 — TULCEA

12 „Die türkische Stadt Tultscha, an der Donau“. Gravură lemn, 112×346 mm. —
Desen de Th. v. Eckenbrecher. „Illustrierte Zeitung“, Leipzig, 1877, t. II, pag. 36.
Biblioteca Academiei R.S.R., P.III.3076/Muzeu C-ța, inv. 74/5347.

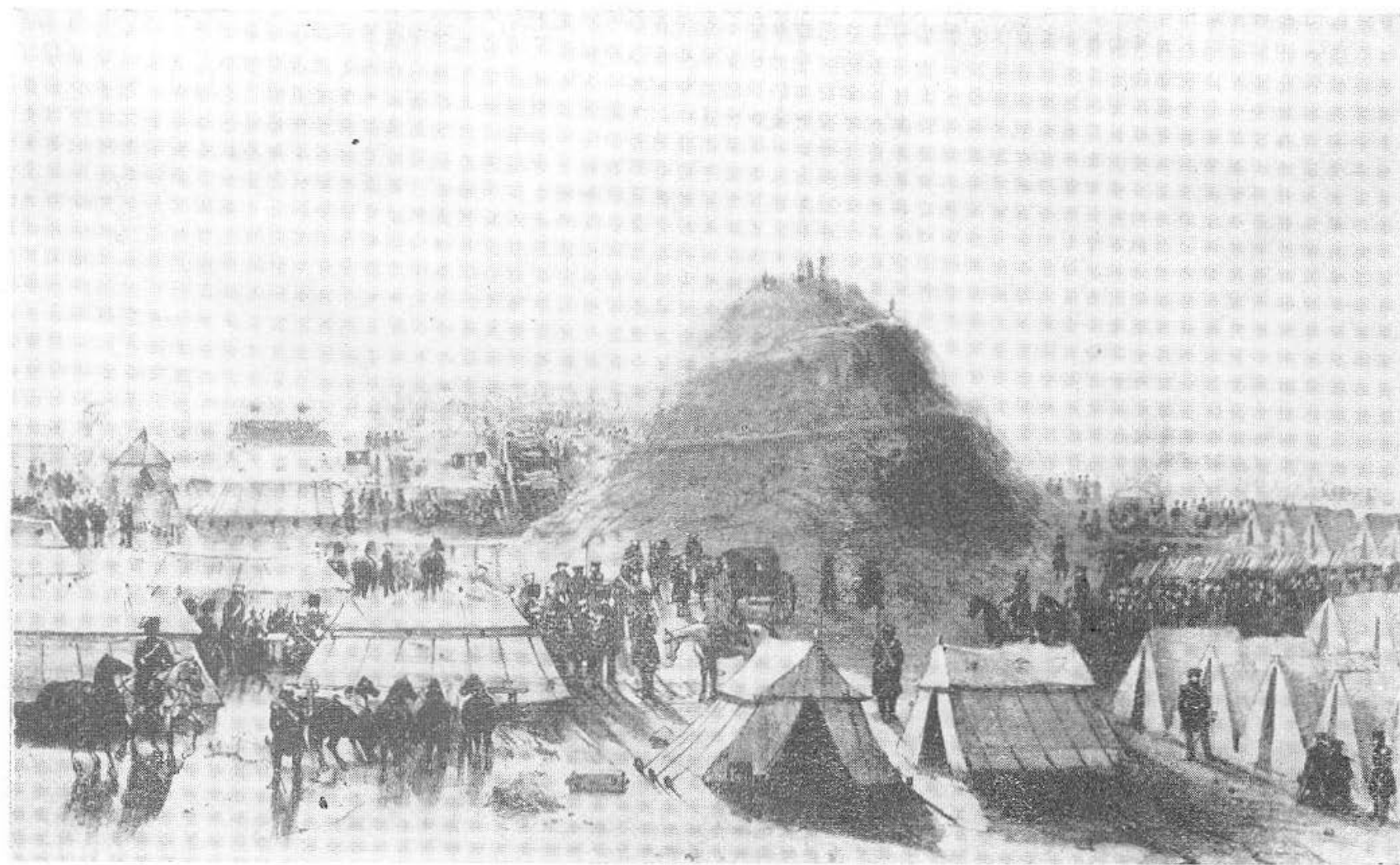
TULCEA

- 13 „Tulcsa — Tultscha“. Gravură lemn, 63×109 mm. — *Desen anonim.* „Donau Album, malerische reise, von Regensburg bis Sulina. Wien, Pest, Leipzig, Hartleben's Verlag“, pag. 24. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.II, 62/Muzeu C-ța, inv. 16/5332.

1882 — TULCEA

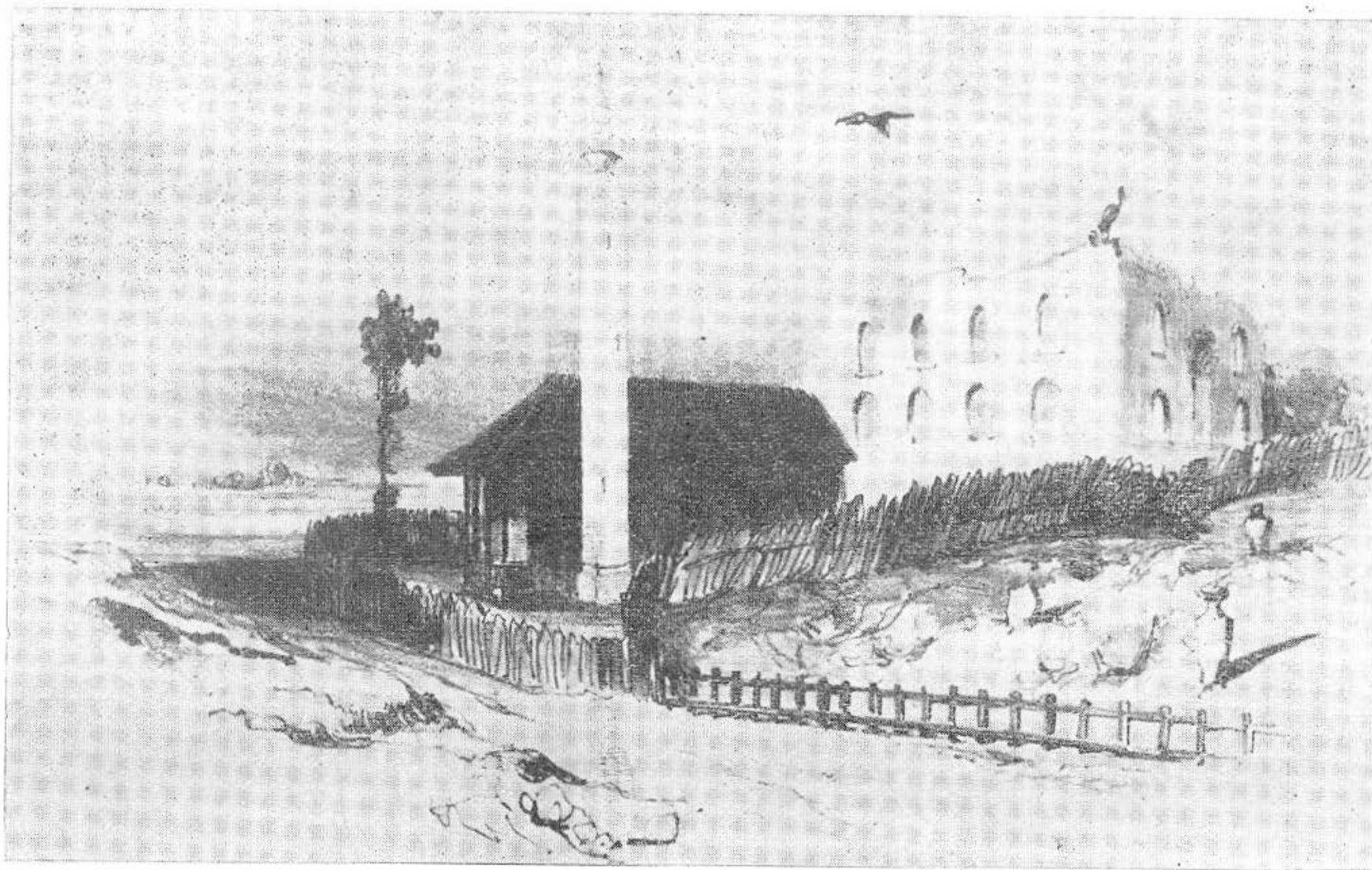
14 Litografie după *K. F. Peters*, fotografie după „Dobrogea în pragul veacului XX de căp. *M. D. Ionescu*. Biblioteca Muzeului de arheologie nr. 679.

1828

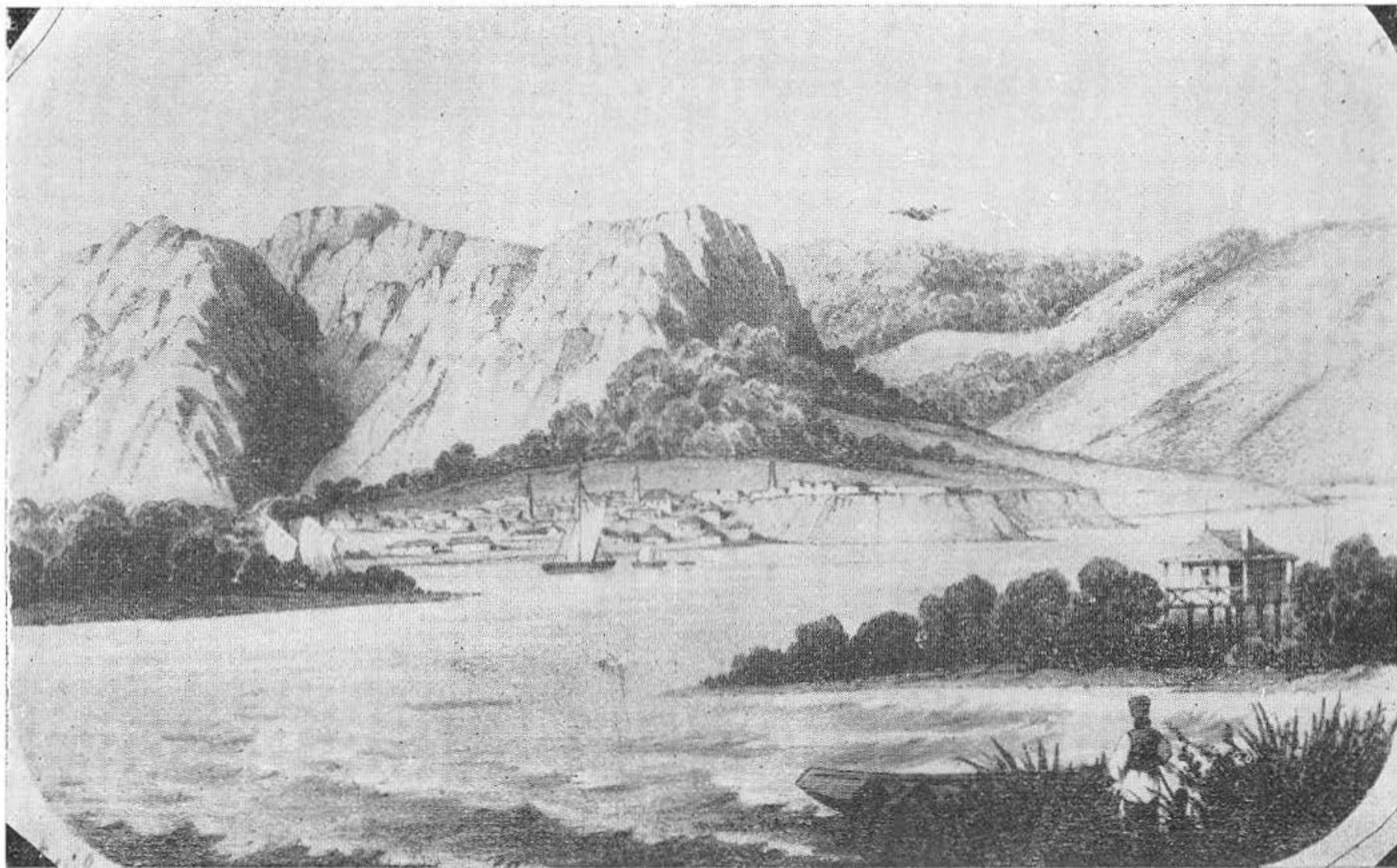
15

„Kourgan — Visir“. Litografie, 170×265 mm.—Desen de Hécator de Béarn. „*Quelques souvenirs d'une campagne en Turquie*“, de Hécator de Béarn. Paris, 1828, pl. nr. 12.
Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG, IV.193/Muzeu C-ța, inv. 41/5293.

1828 — ISACCEA

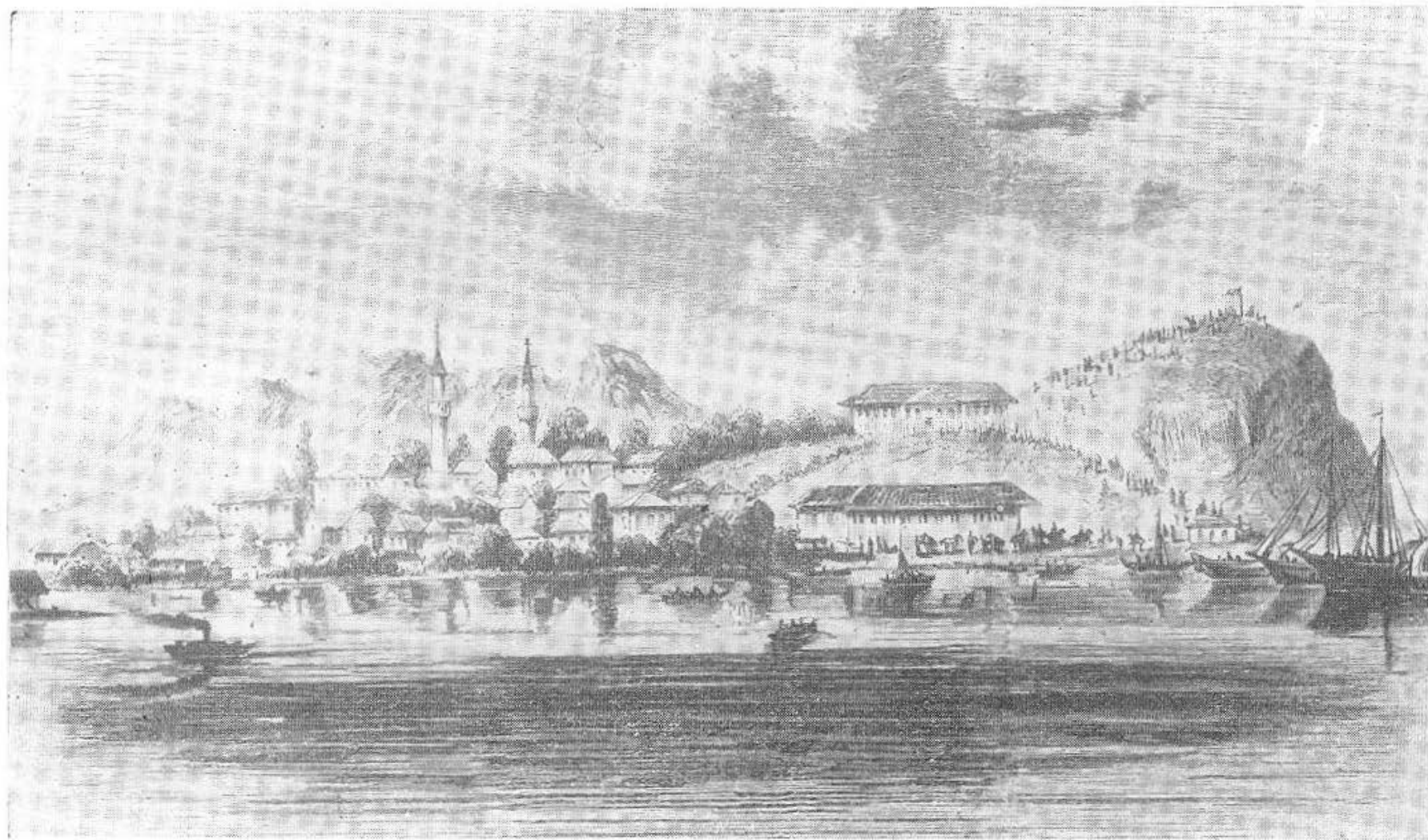
- 16 „Isatcha“. Litografie, 153×201 mm. — Desen de *Héctor de Béarn*. „Quelques souvenirs d'une campagne en Turquie“, de *Héctor de Béarn*, Paris, 1828, pl. nr. 13. Biblioteka Academiei R.S.R., Stampe, AG.IV.193/Muzeu C-ța, inv. 41/5304.

1850 — MACIN

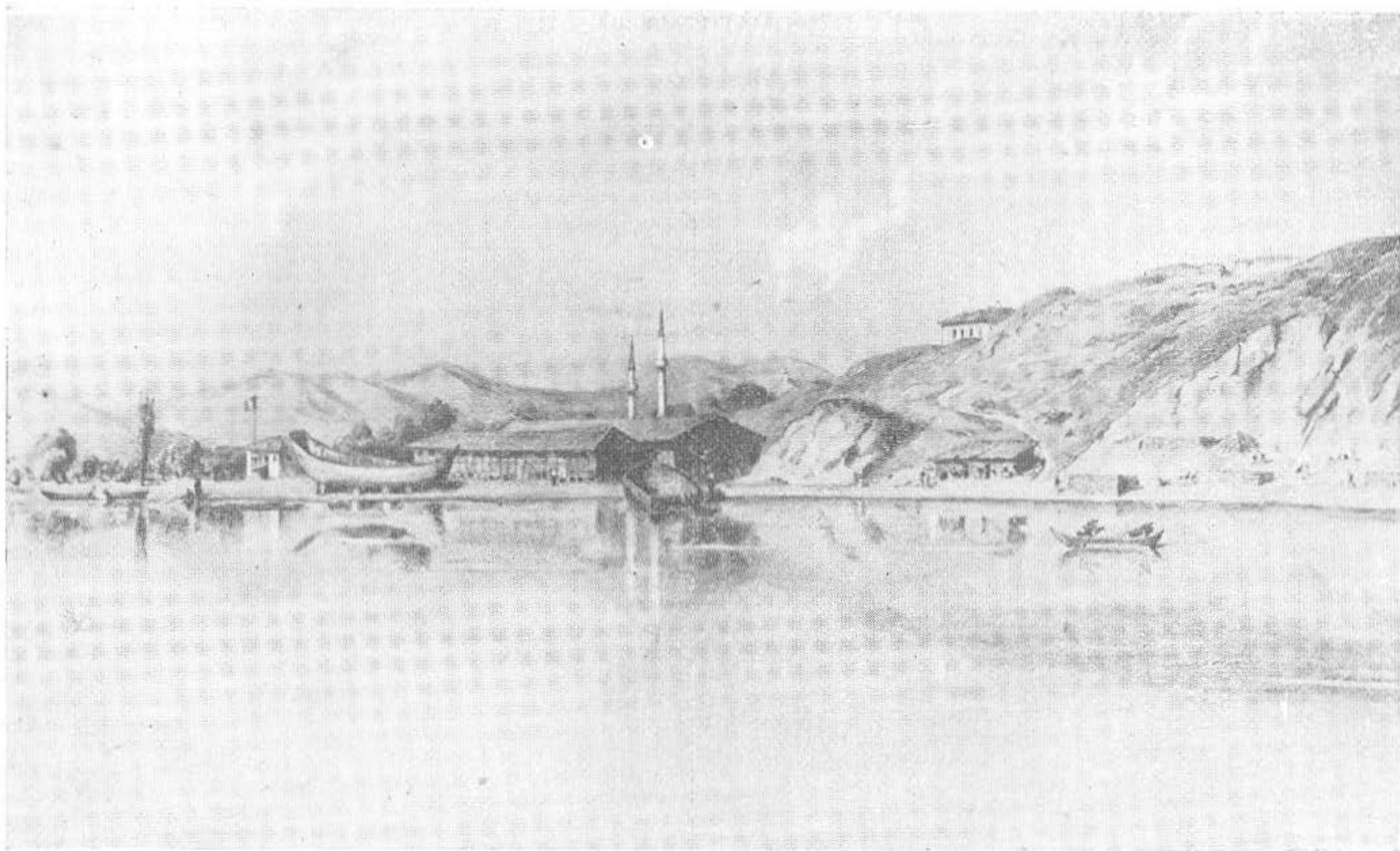
17

„Matschin“. Litografie în culori, 152×208 de Schwabe — Desen de căp. C. Begenau.
„Album der untern Donau Gegenden, u. der natur gezeichnet von Carl Begenau,
fürstl. Wallach. Capitain“, Berlin, F. Salla, c. 1850. Biblioteca Academiei R.S.R.,
Stampe, AG.II. 61/Muzeu C-ța, inv. 15/5298,

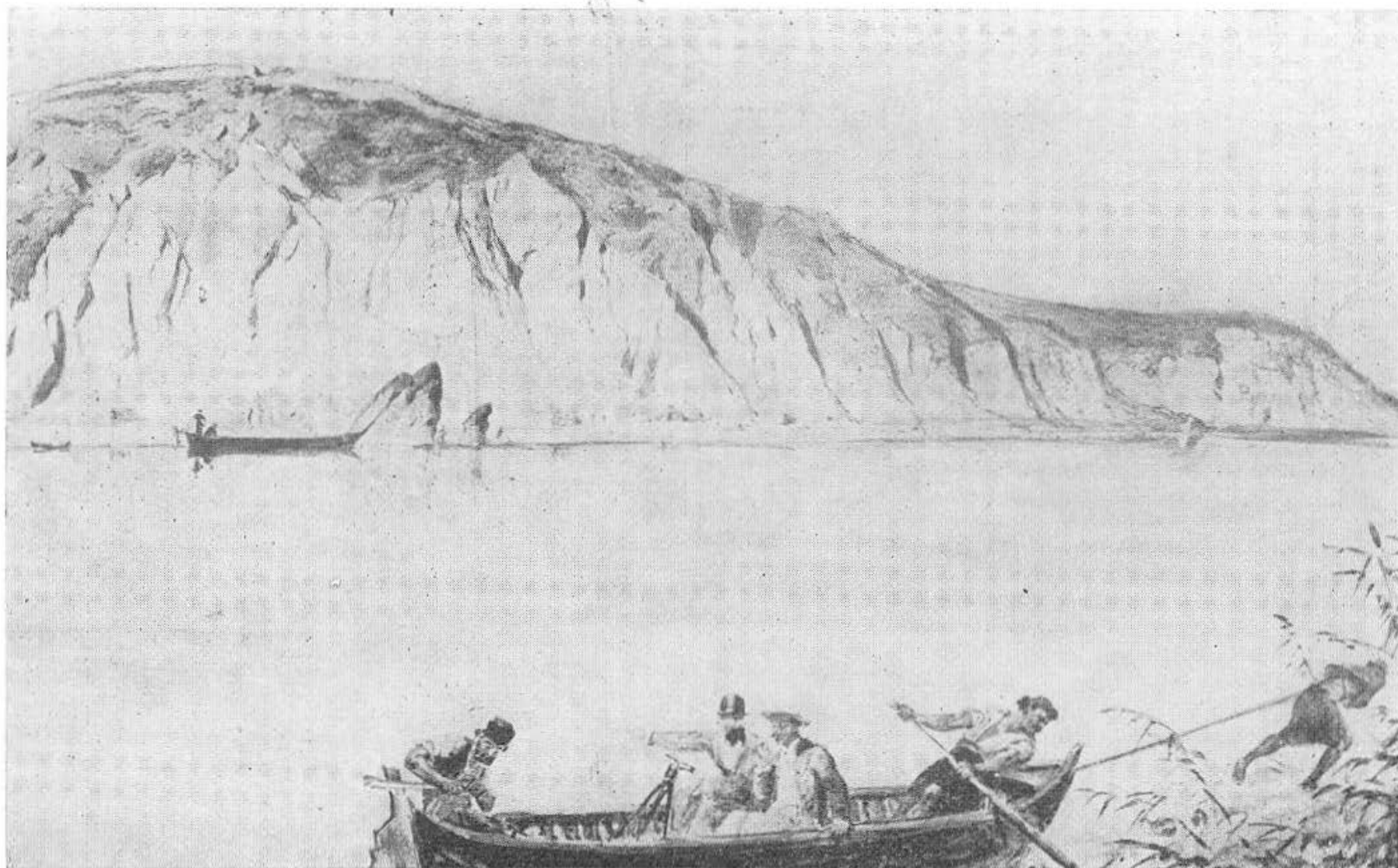
1877 — MACIN

18 Gravură lemn, 134×233 mm. — Desen de *M. Könen*, „Illustrierte Zeitung“, Leipzig, 1877, t. II, pag. 37. Biblioteca Academiei R.S.R., P.III. 3076/Muzeu C-ța, inv. 73/5346.

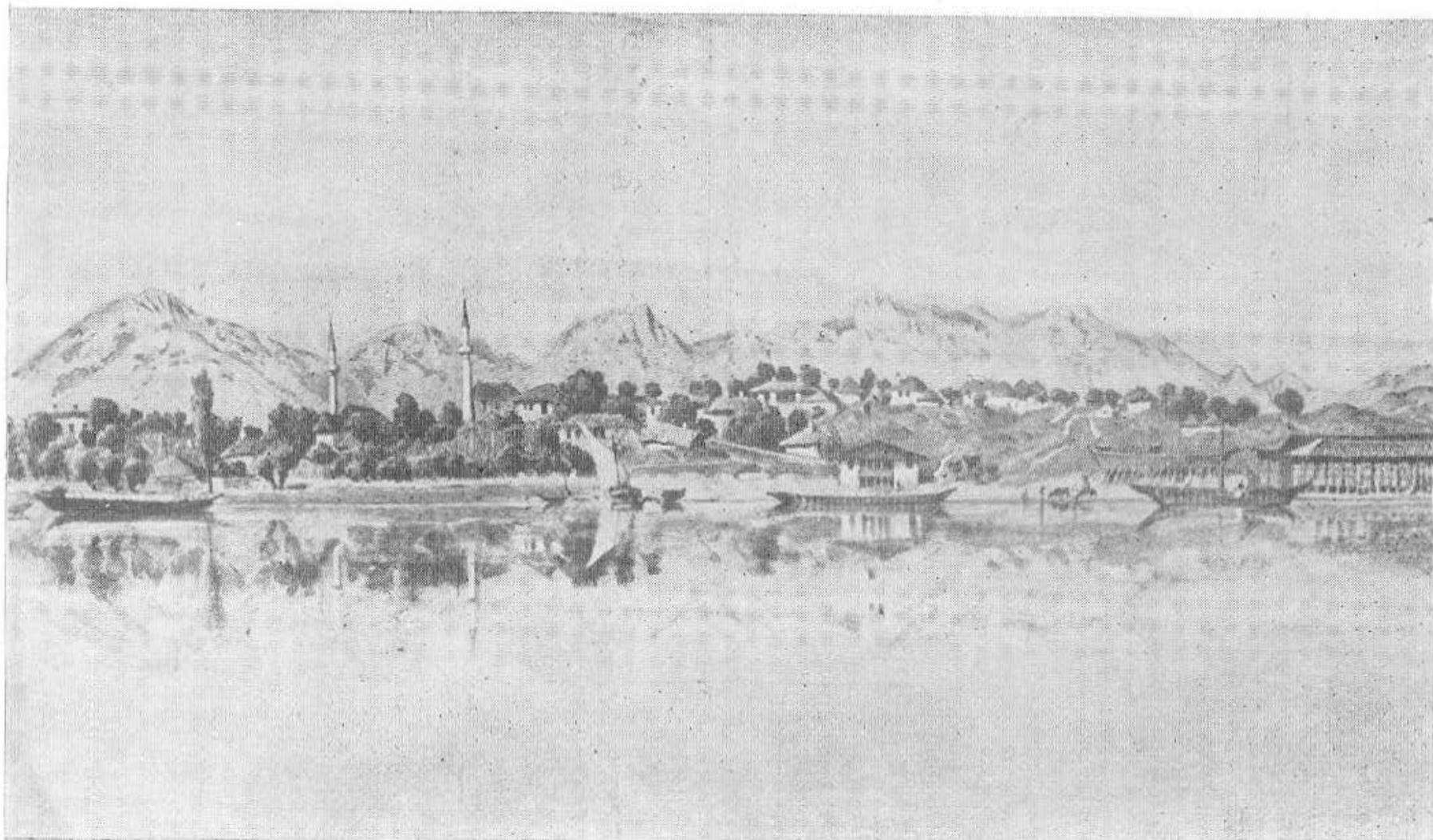
1879 — MĂCIN

19 „Matchin, 7 Aug. 1879“. Acuarelă, II, 292×914 mm. (fragment) de C. Goebel. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe. D.S.IV. Goebele 1,2/Muzeu C-ța, inv. 61/5338.

1879 — MĂCIN

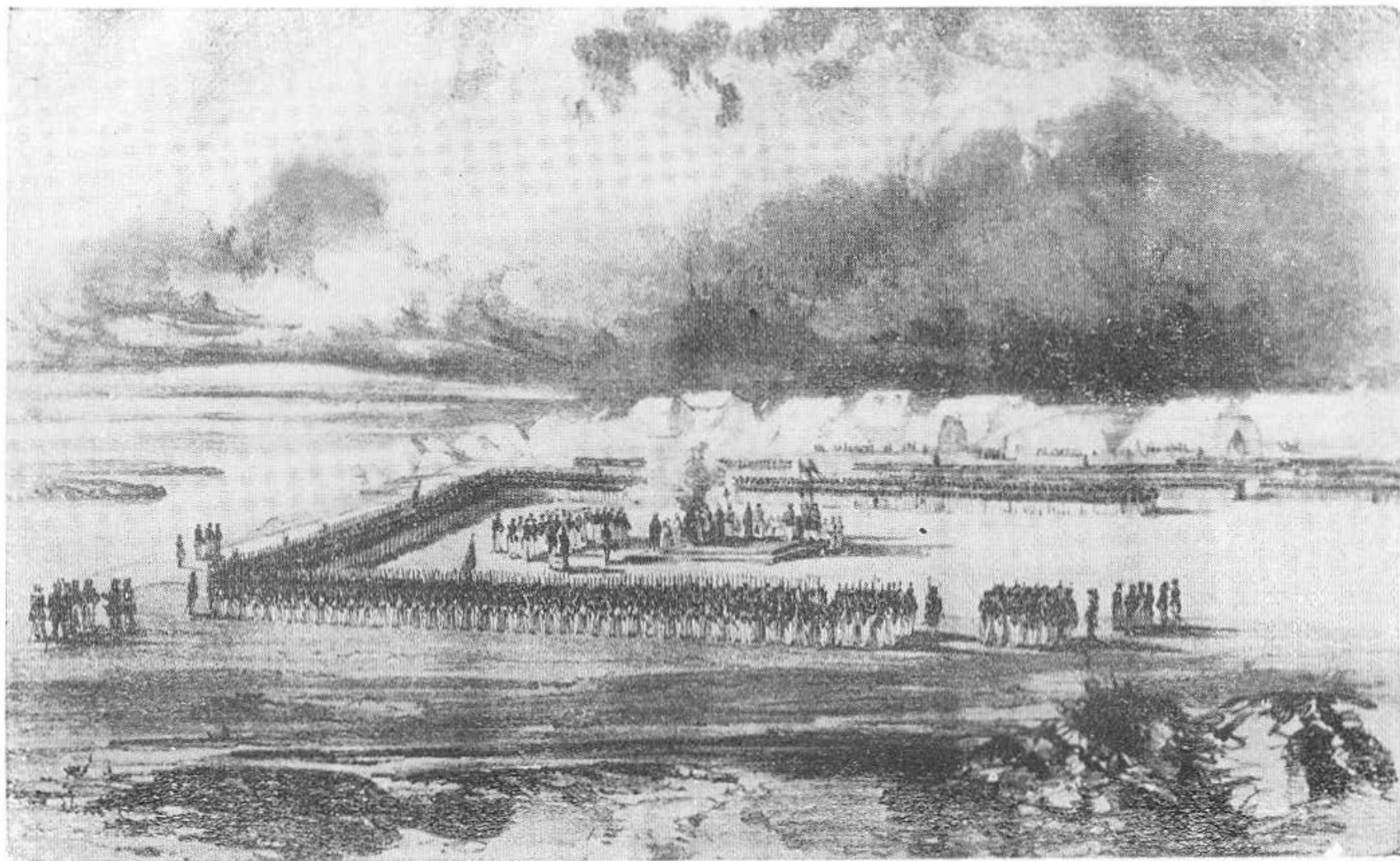
20 „Matchin, 7 Aug. 1897“. Acuarelă, I, 290×912 mm (Fragment b), de C. Goebel.
Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, DS.IV. Goebel 1,2/Muzeu C-ța, inv. 62/5339,

1879 — MACIN

21

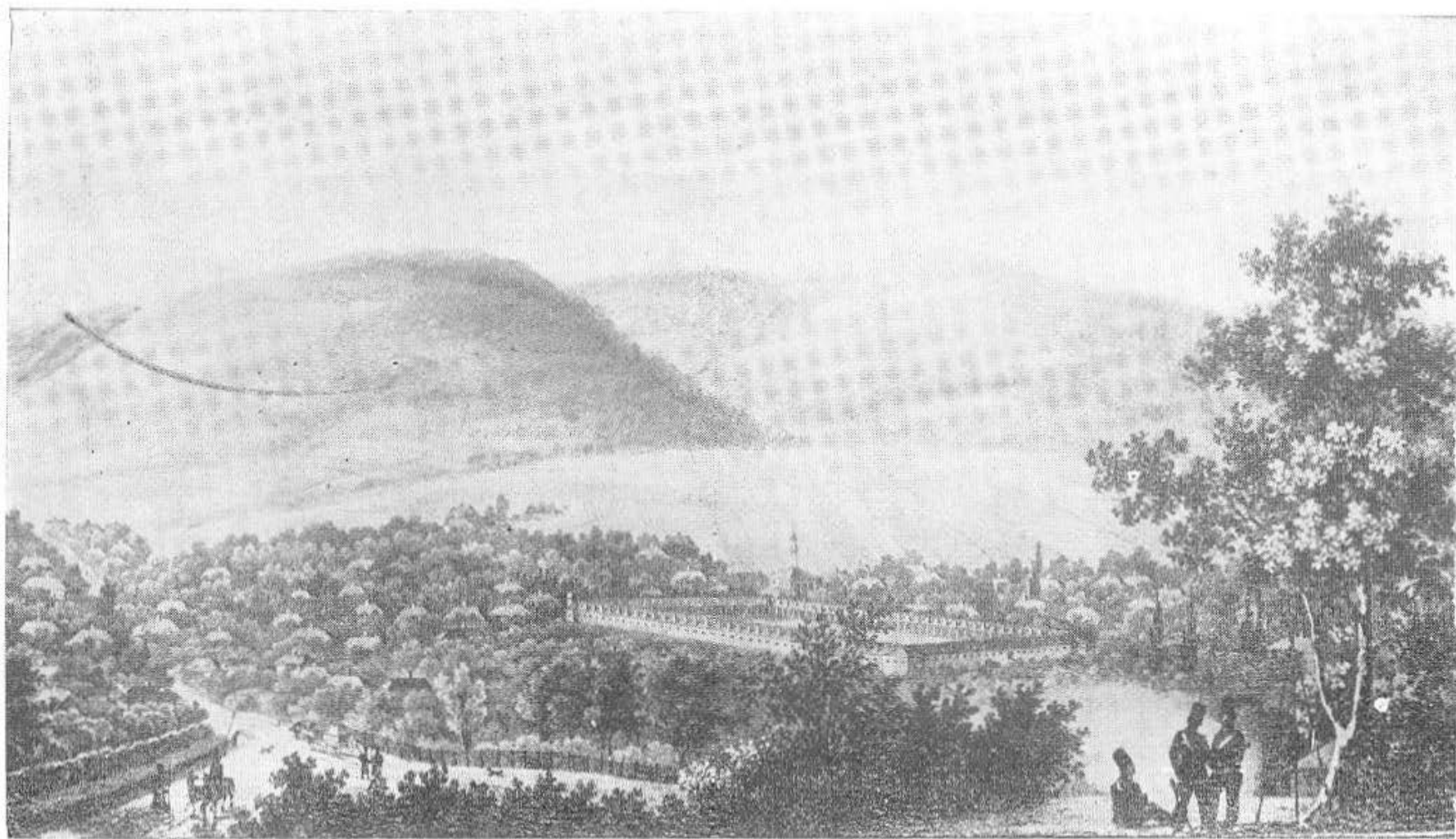
„Matchin, 7 Aug. 1879“. Acuarelă, II, 292×914 mm. (fragment c), de *Goebel*.
Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, D.S.IV. *Goebel*, 1,2/Muzeu C-ța, inv. 63/5337.

1828 — CARTALU

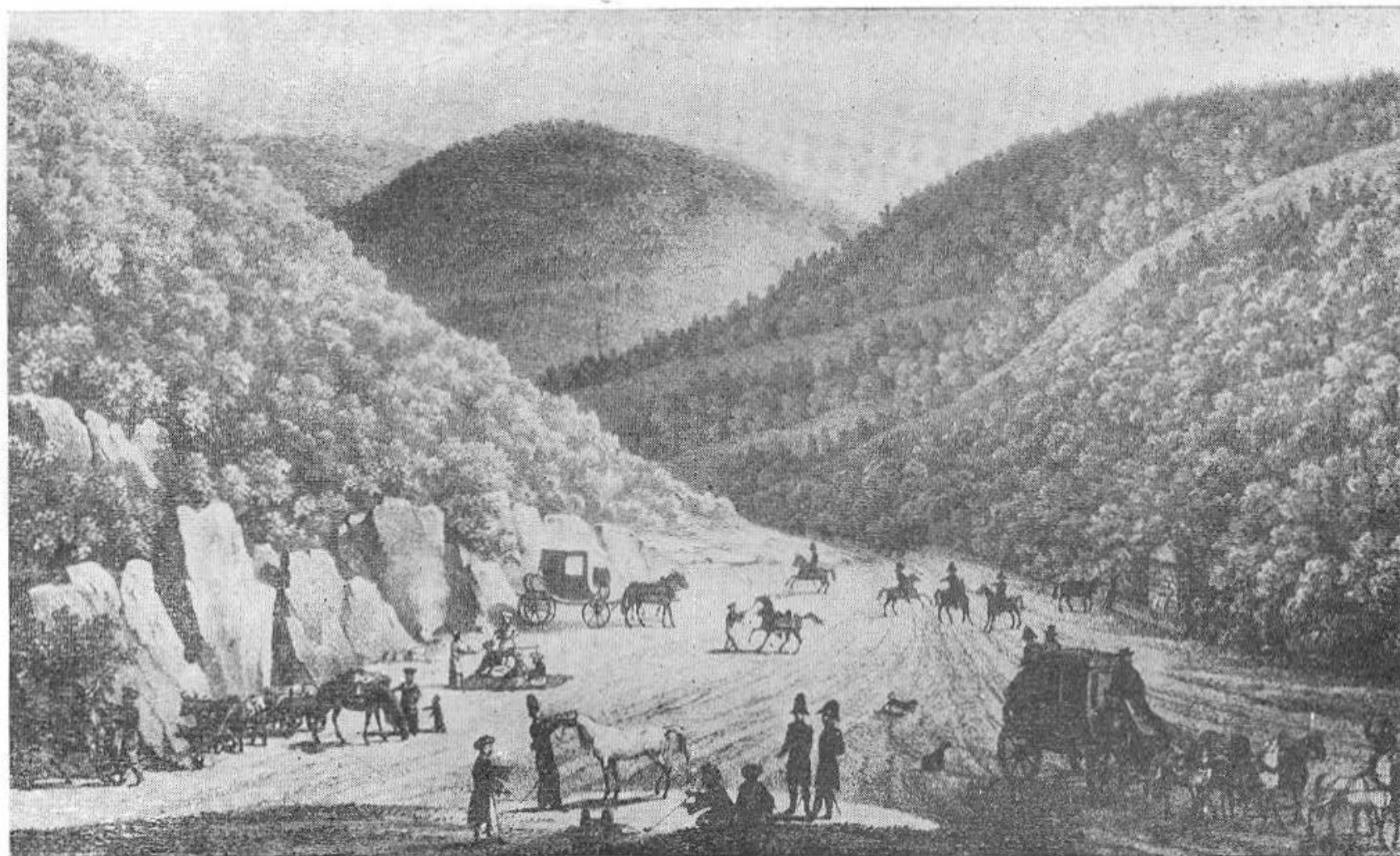
22

„Karatai“. Litografie, 170×266 mm. — Desen de *Héctor de Béarn*. „Quelques souvenirs d'une campagne en Turquie“, de *Héctor de Béarn*. Paris, 1828, pl. nr. 17. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.IV.193/Muzeu C-ța, inv. 46/5320.

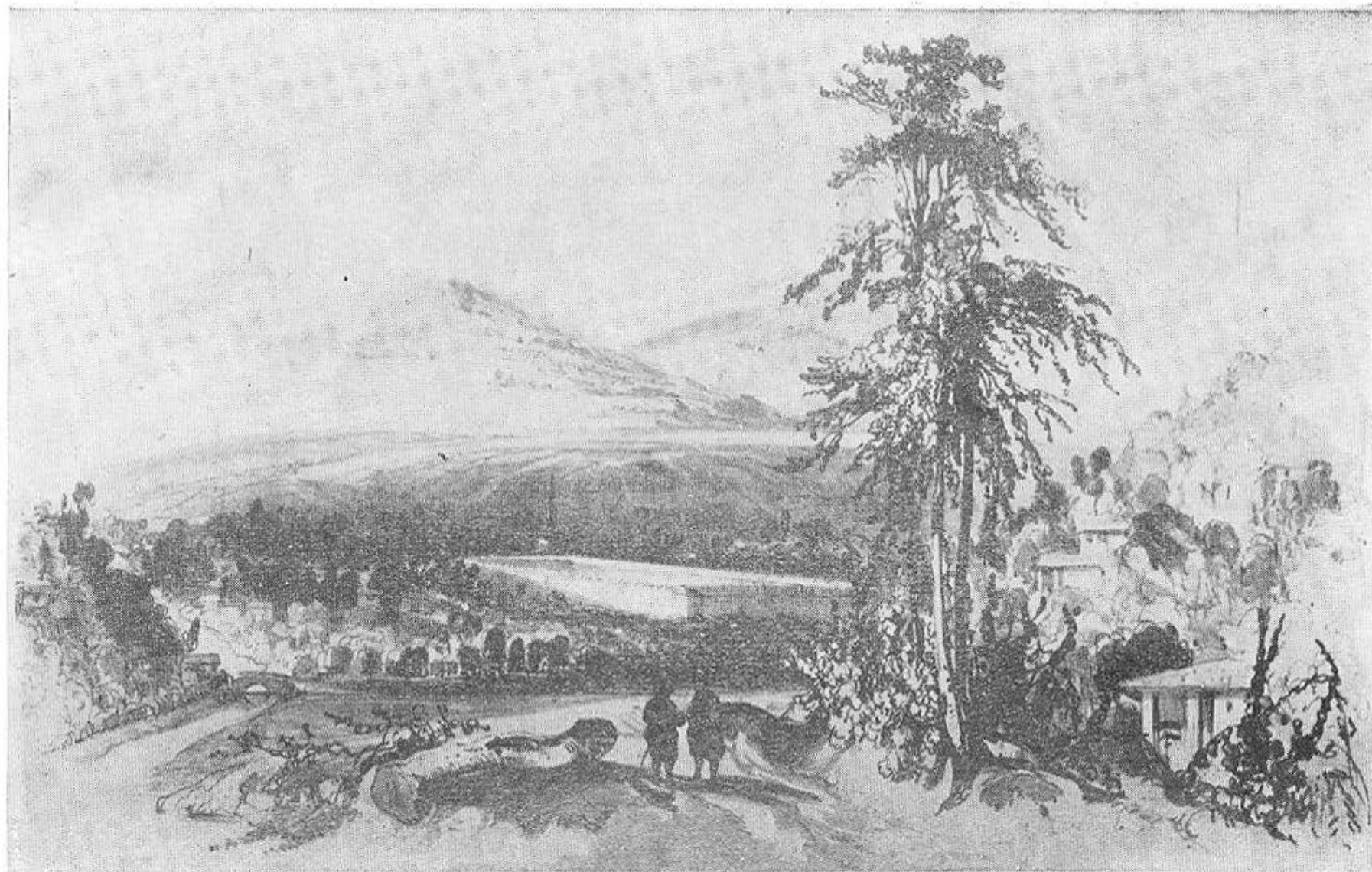
BABADAG

23 „Babadagh (von der Nordseite)“. Litografie, 118×195 mm, de *Hermann* — Desen de *A. M.* „Königl. lith. Institut“. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, G.S.I, Hermann 1,2/Muzeu C-ța, inv. 31/5295.

BABADAG

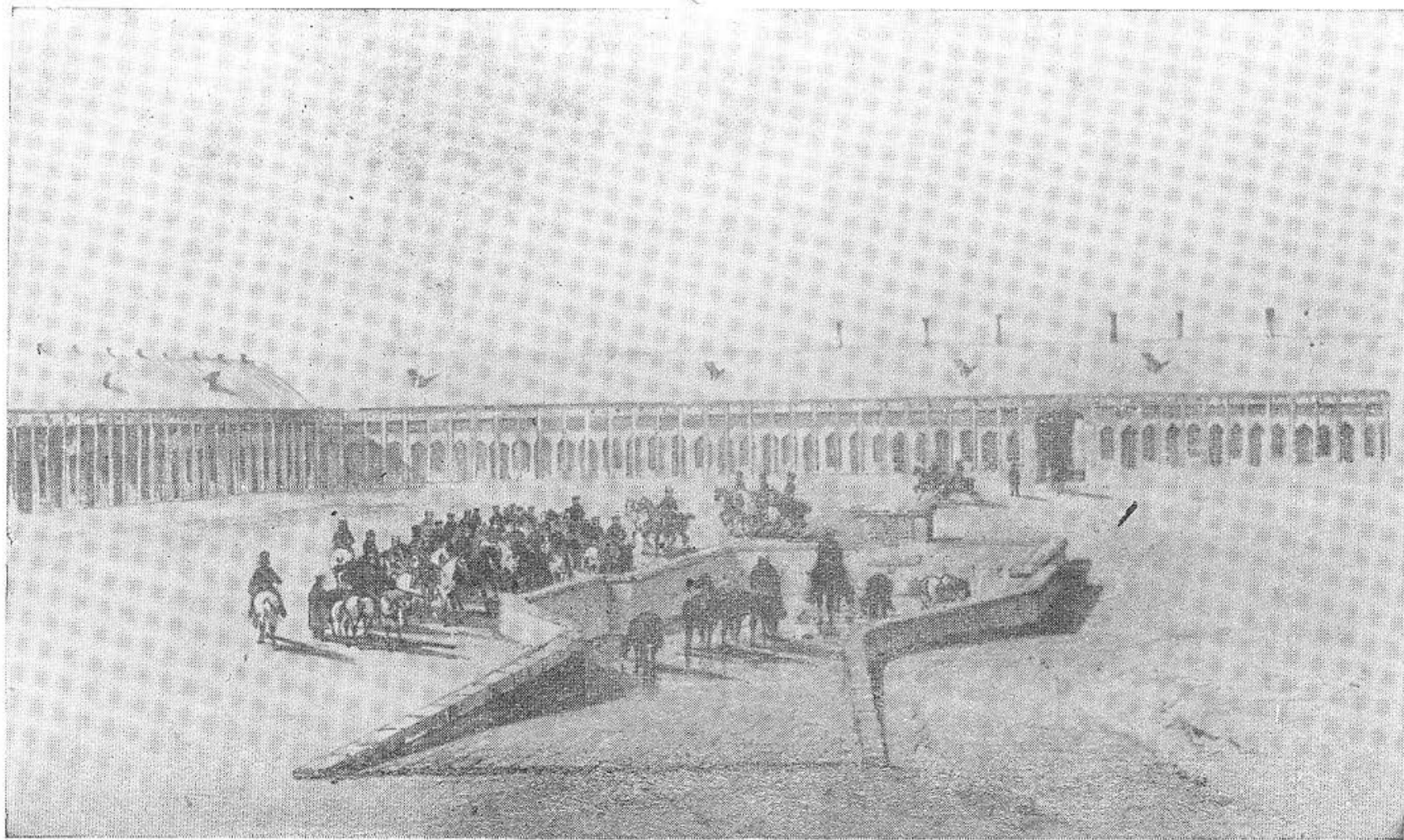
24 „Fontaine bei Babadagh“. Litografie, 119×188 mm, de Hermann — Desen de A. M.
 „Königl. lith. Institut“. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, GS.I, Hermann
 1,2/Muzeu C-ța, inv. 32/5319.

1828 — BABADAG

25

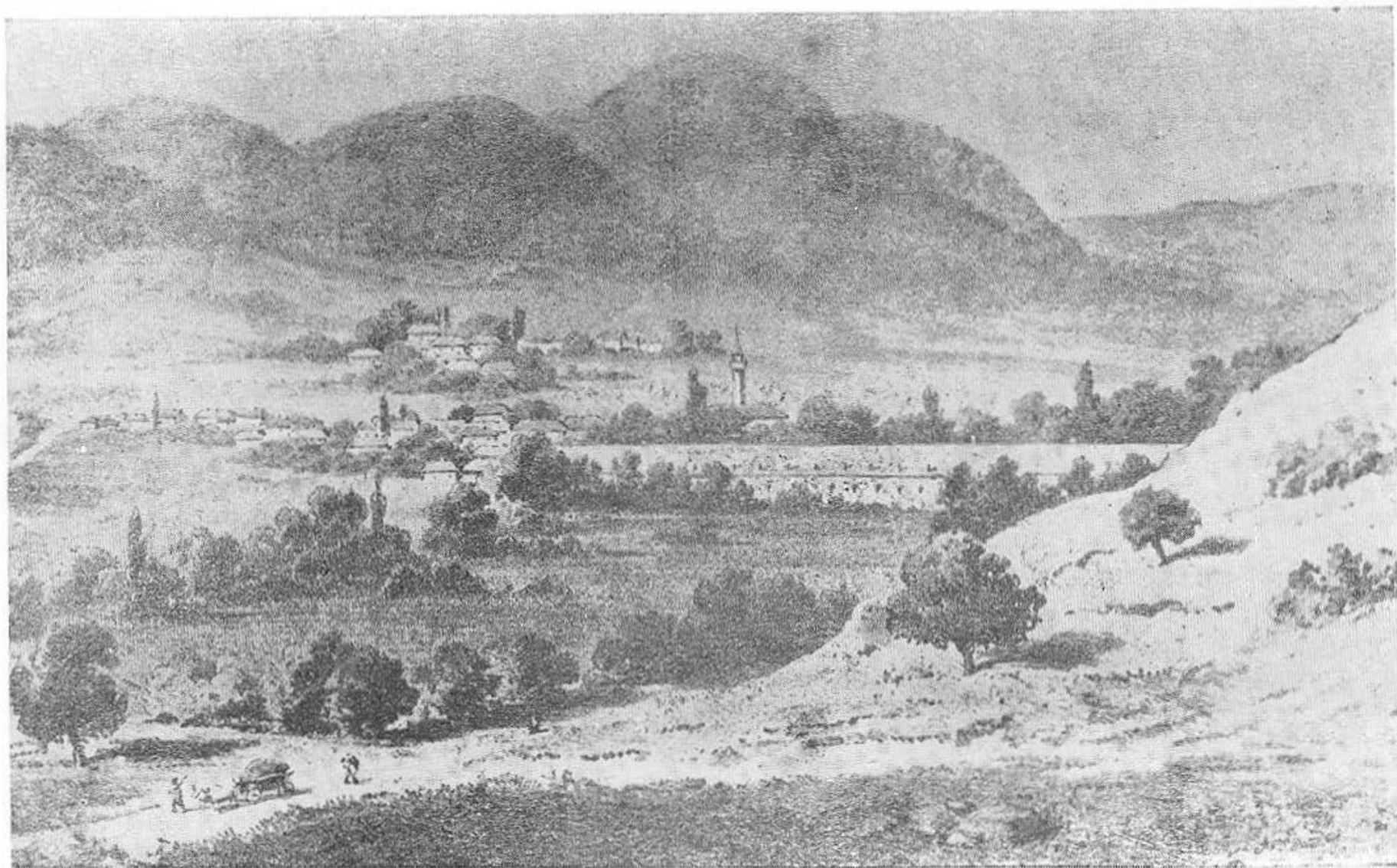
„Baghbaghdagh“. Litografie, 170×266 mm. Desen de Hécator de Béarn. „Ouelques souvenirs d'une Campagne en Turquie“, de Hécator de Béarn, Paris, 1828, pl. nr. 14. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.IV.193/Muzeu C-ța, inv. 43/5318.

26

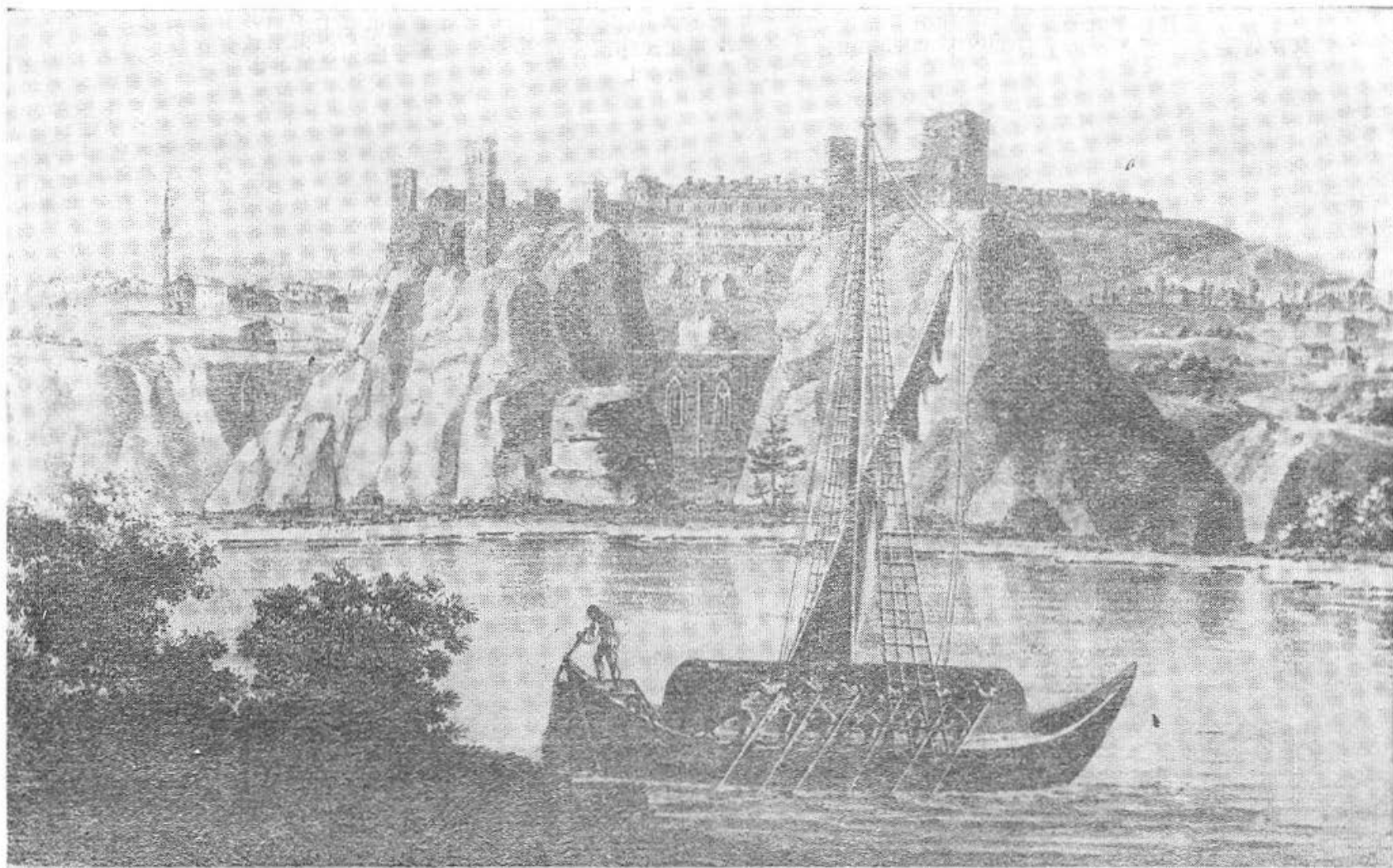
1828 — BABADAG

„La Caserne de Baghbaghdagh“. Litografie, 170×268 mm. Desen de *Héctor de Béarn*. „Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie“, de Héctor de Béarn. Paris, 1828, pl. nr. 15. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.IV.193/Muzeu C-ța, inv. 44/5292,

1854 — BABADAG

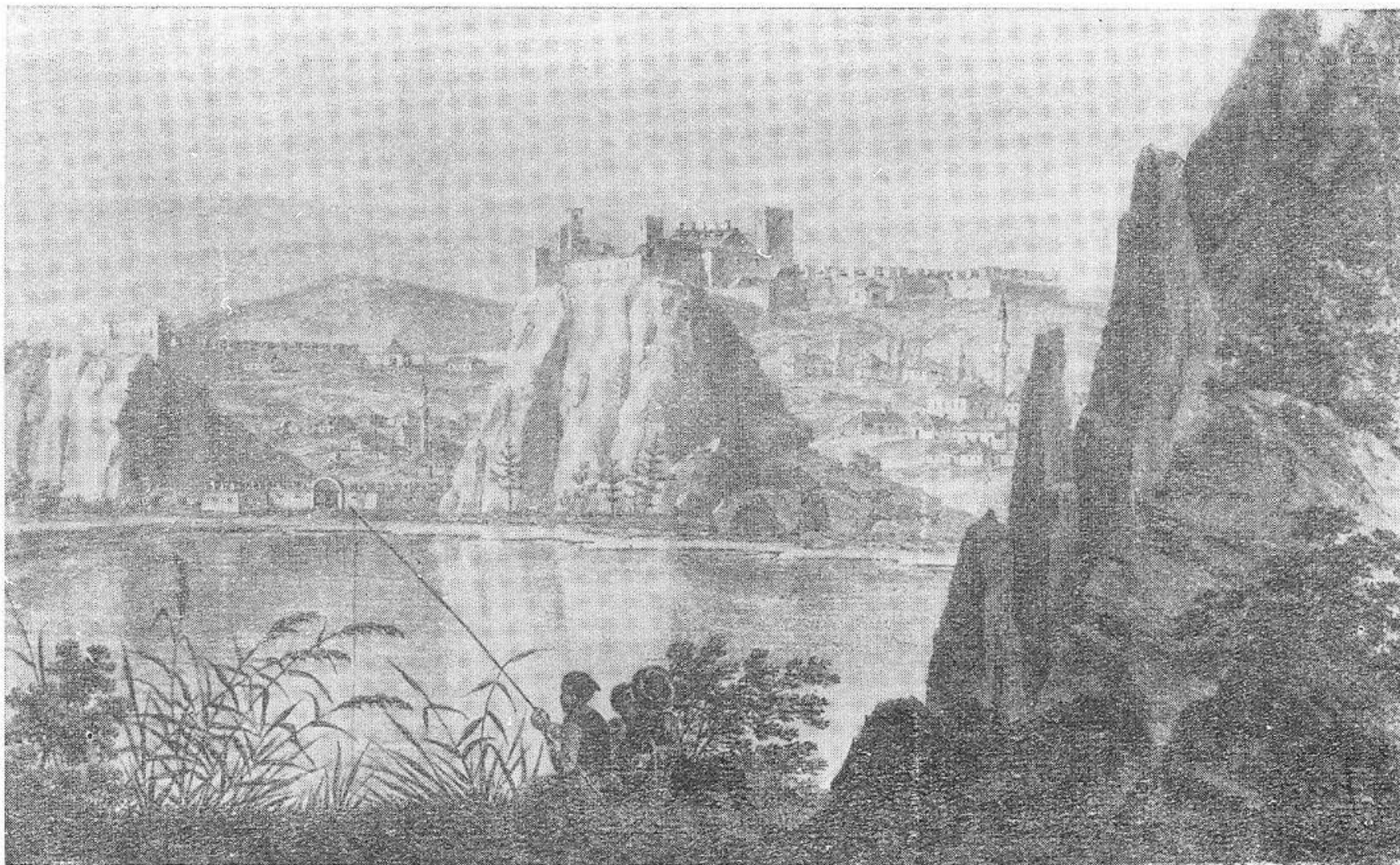
27 „Gorod Babadag“. Litografie, 162×223 mm — Desen și litografie de V. Timm.
„Ruski Hudojestvemii Listok“, de V. Timm, 1854. Biblioteca Academiei R.S.R.,
Stampe, AG.III.685/Muzeu C-ța, inv. 53/5289.

1826 — HIRȘOVA

28

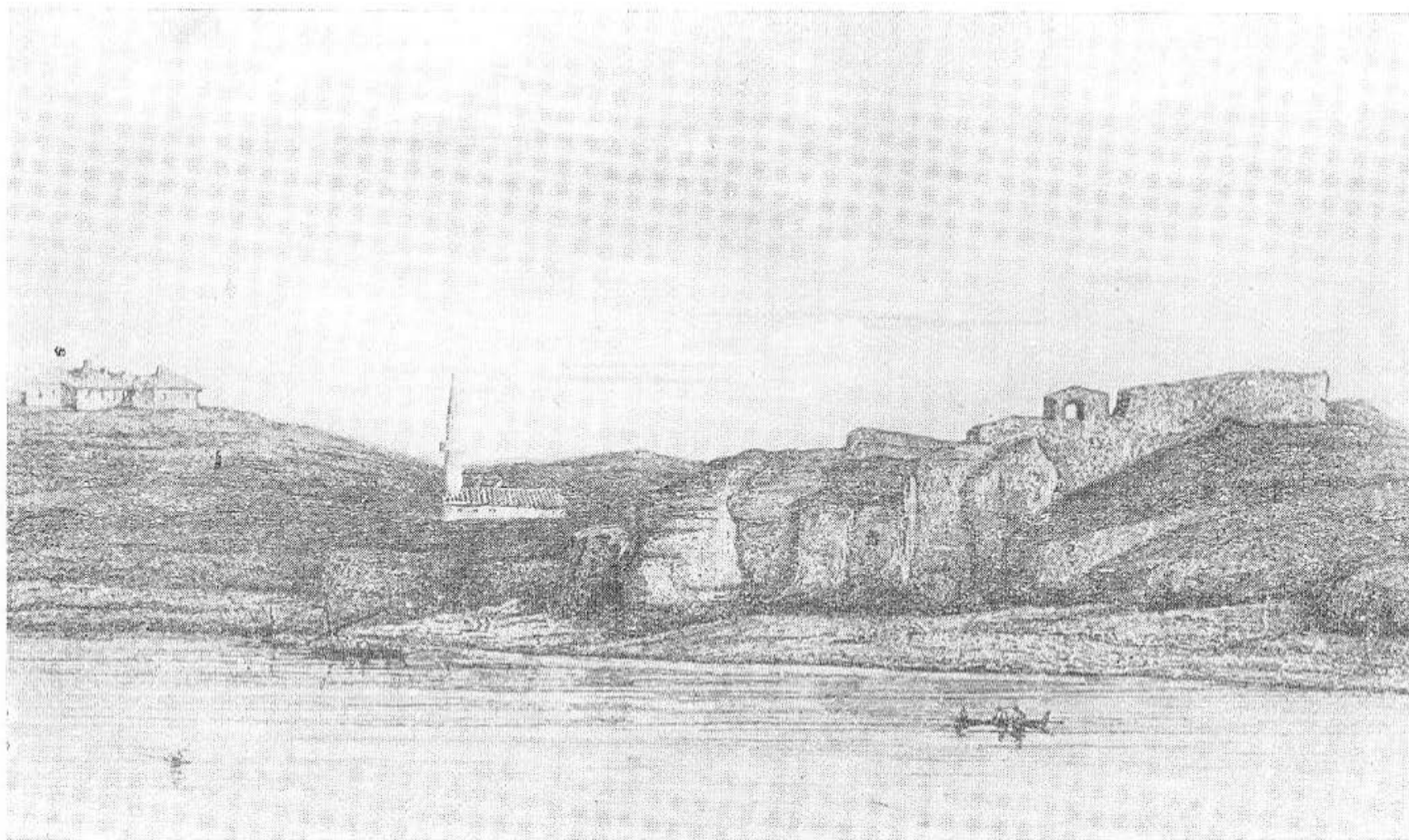
Litografie, 247×343 mm de A. v. Saar — Desen de Erminy. „Zweihundert vier und sechzig Donau-Ansichten...“, Adolph Kunike, Wien, 1826. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, 5577, Muzeu C-ța, inv. 22/5308.

1826 — HİRŞOVA

29

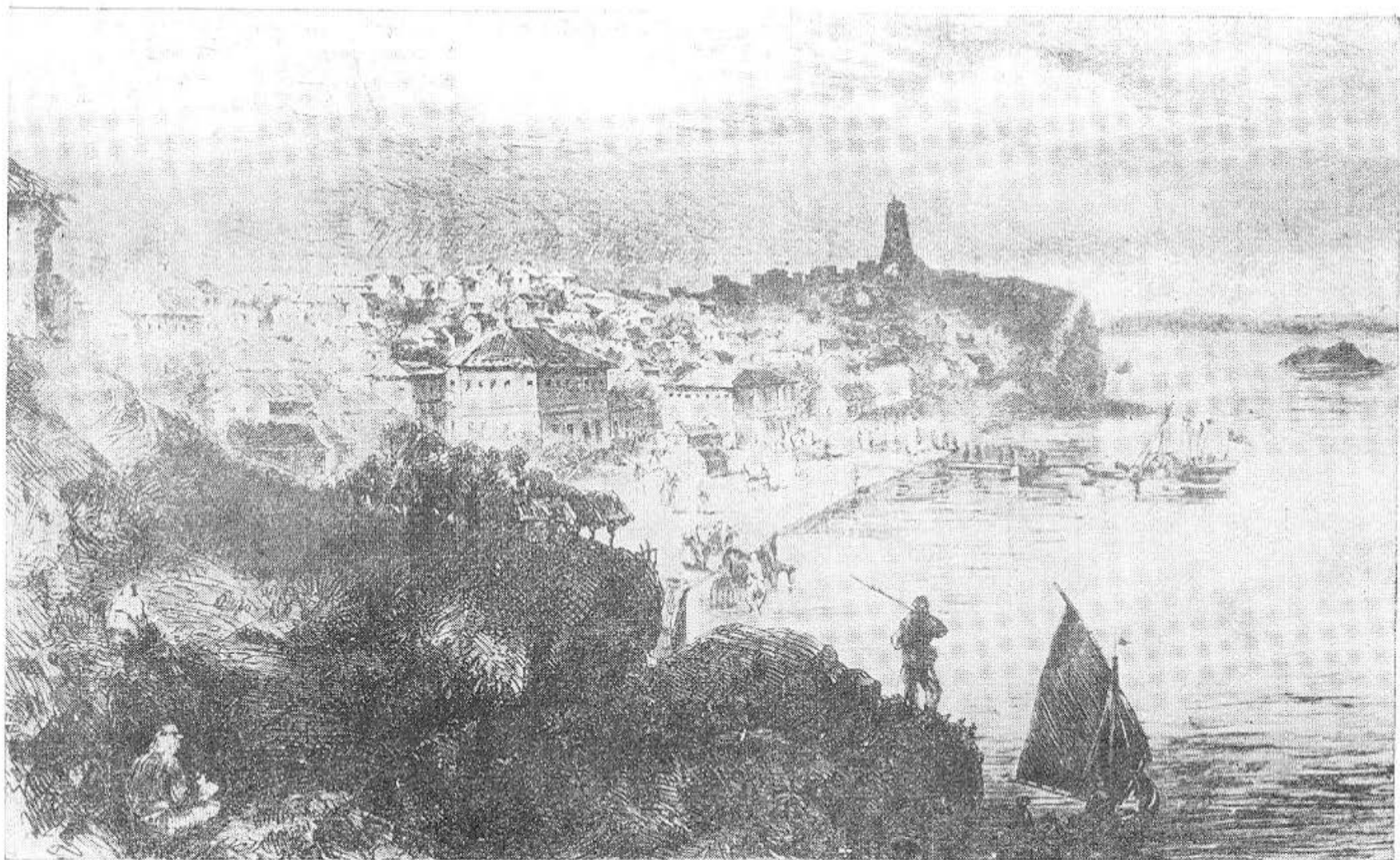
Litografie, 248×343 mm de A. v. Saar. Desen de Erminy. „Sweihundert vier und sechzig Donau-Ansichten...“ Adolph Kunike, Wien, 1826. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, 5577/Muzeu C-ța, inv. 21/5336.

1858 — HÎRȘOVA

30

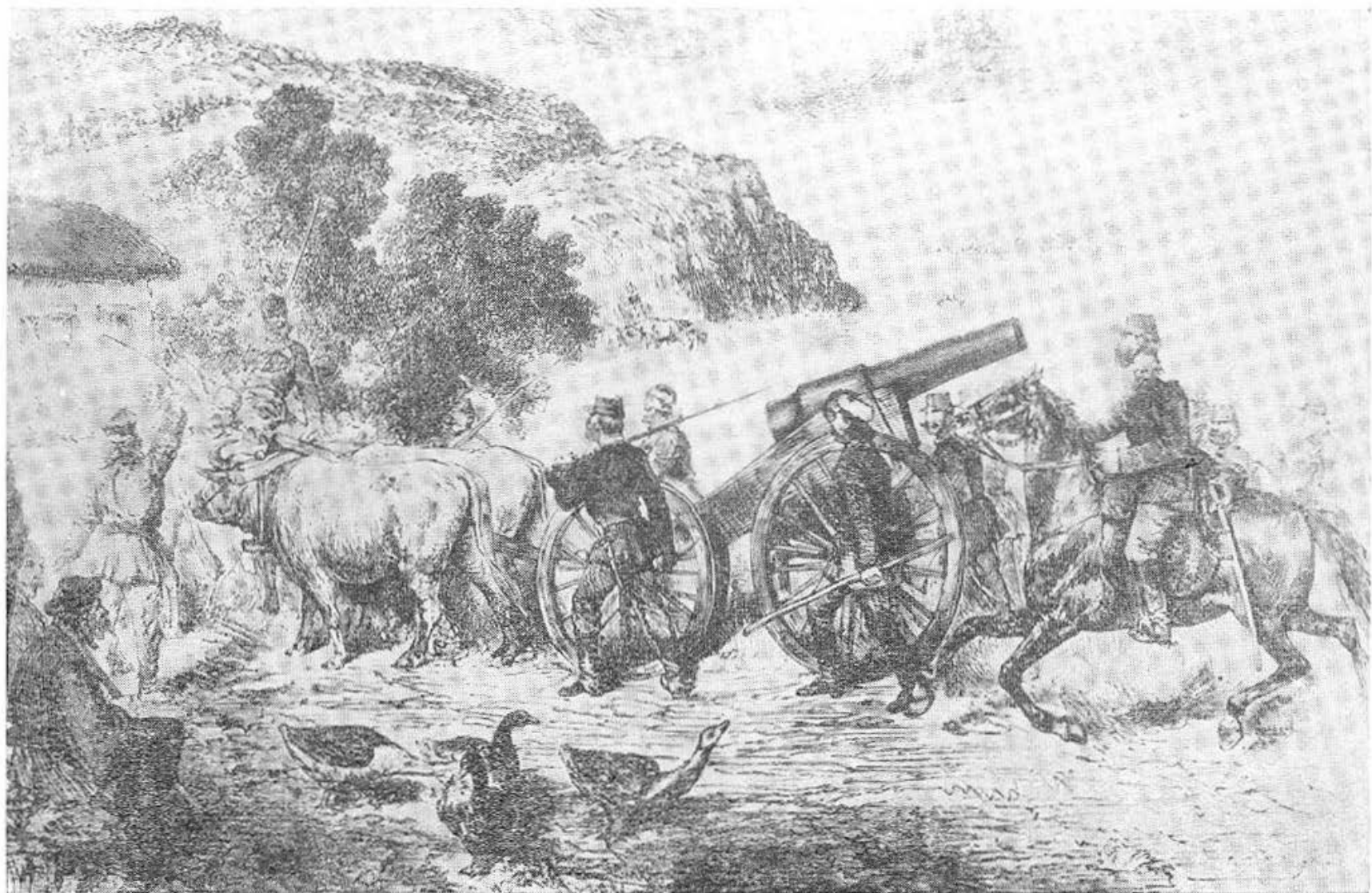
„Hîrșova“. Gravură oțel, 104×159 mm, de *Lemaître* — Desen de *Salv. Cherubini*.
 „L'Univers... Provinces Danubiennes, Valachie, Moldavie...“, de *A. Ubcini*, Paris,
 c. 1858. Biblioteca Academiei R.S.R., II.259949/Muzeu C-ța, inv. 37/5303.

1877 — HIRŞOVA

31

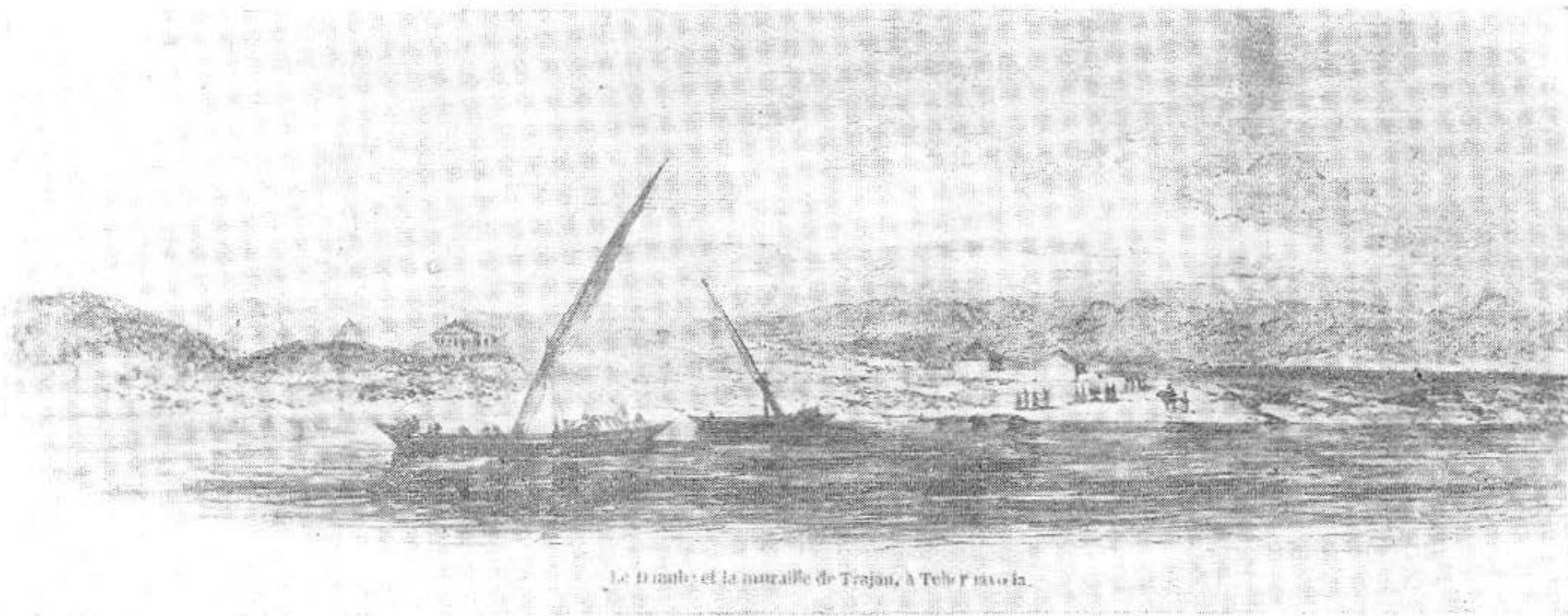
„Die Stadt Hirşova in der Dobrudscha“. Gravură lemn, 169×233 mm. Desen de M. Könen. „Illustrierte Zeitung“, Leipzig, 1877, t. II, pag. 97. Biblioteca Academiei R.S.R., P.III.3076/Muzeu C-ța, inv. 77/5350.

1877 — HIRȘOVA

32

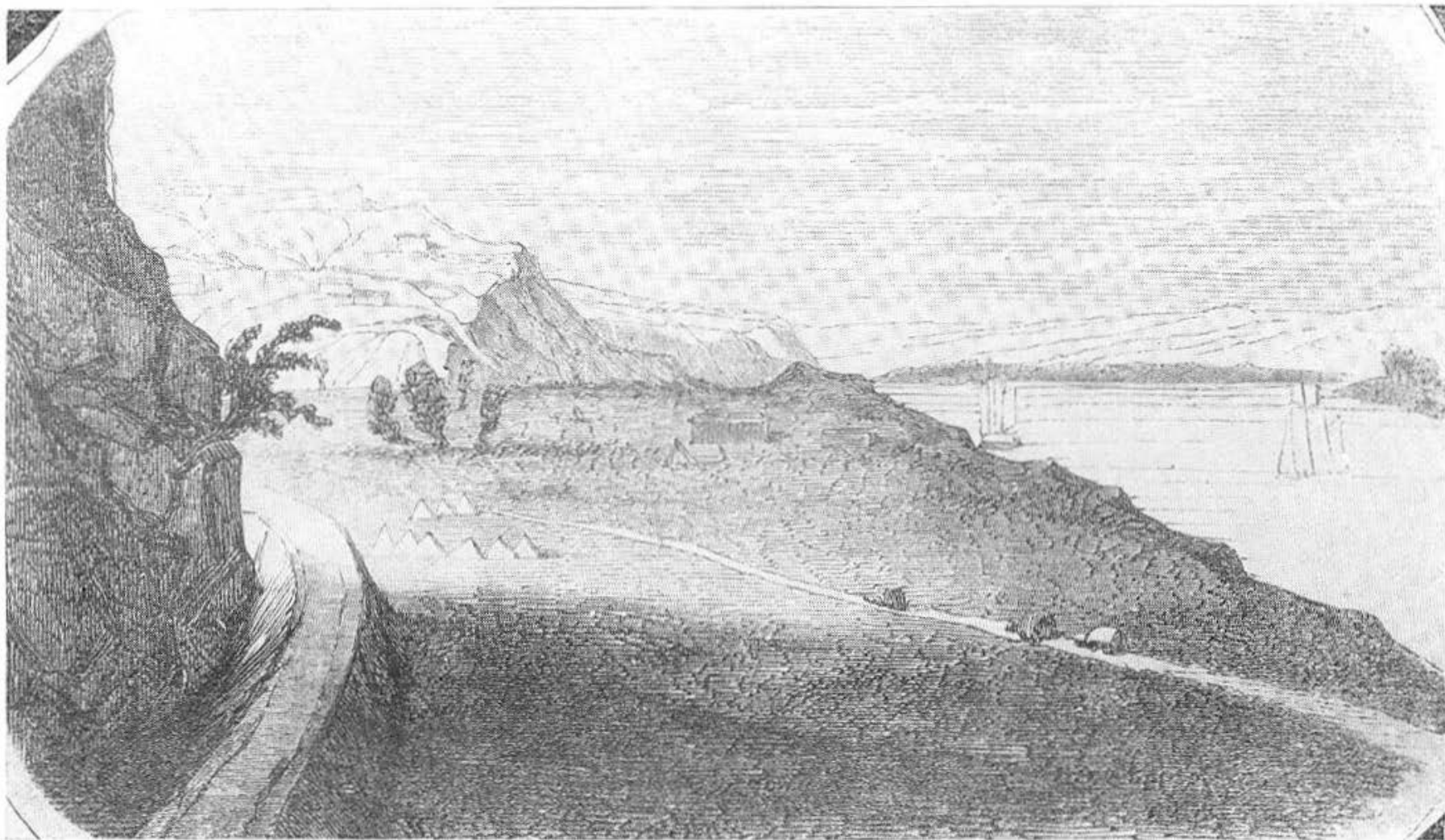
„Auffahren von Geschützen in die Schanzen von Hirșowa...“ Gravură lemn,
 169×233 mm. — Desen de M. Könen. „Ilustrierte Zeitung“, Leipzig, 1877, t. II,
 pag. 155. Biblioteca Academiei R.S.R., P.III.3076/Muzeu C-ța, inv. 87/5257.

33

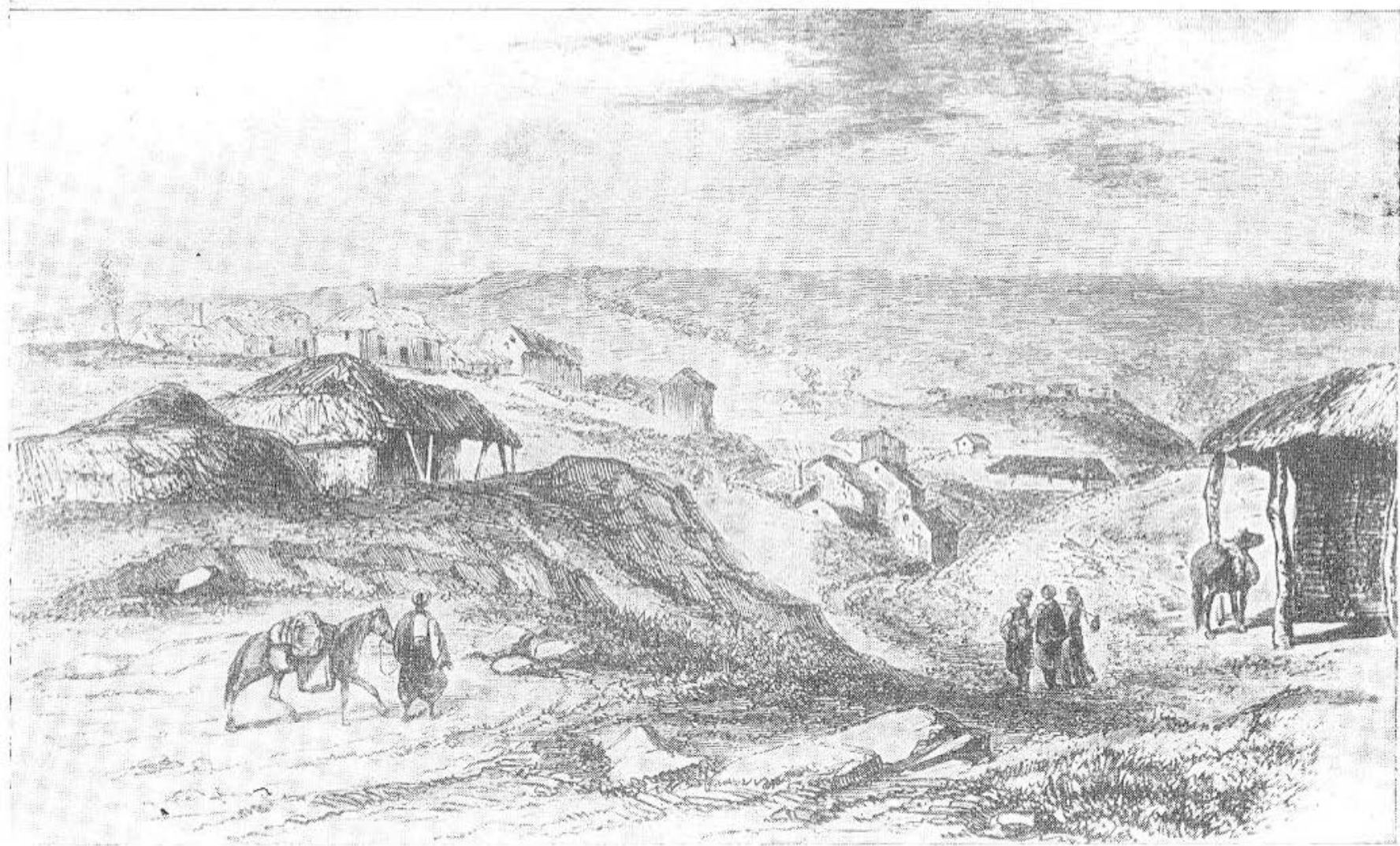
1854 — CERNAVODĂ

„Le Danube et la muraille de Trajan, à Tchernavoda“. Gravură lemn, 75×226 mm.
— Desen de *Doussault*. „L'illustration“, Paris, 1854, t.I, pag. 396. Biblioteca
Academiei R.S.R., P. I—III.13714/Muzeu C-ța, inv. 39/5319.

1856 — RASOVA

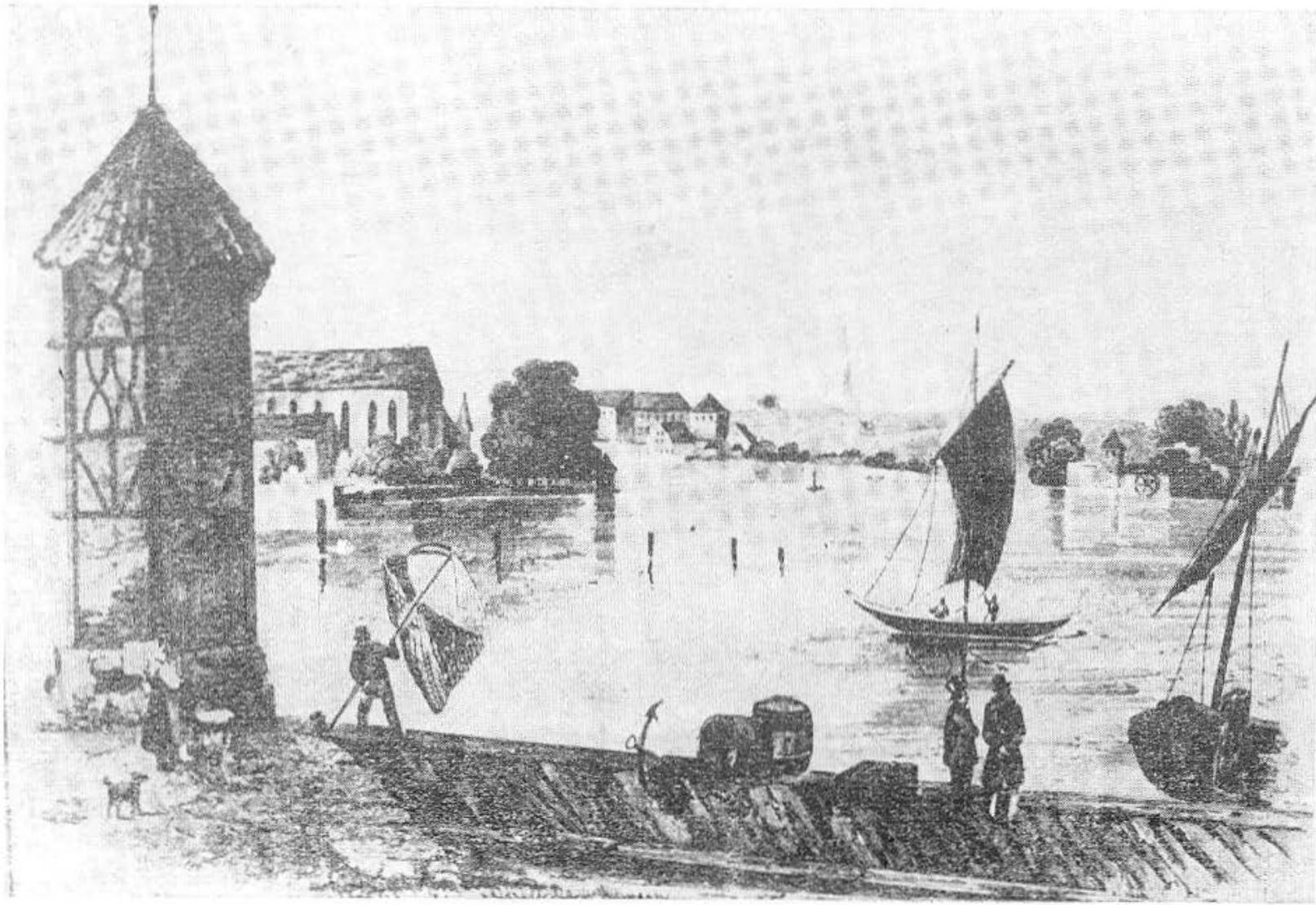
34 „Levée, le long du Danube, près Rassoava“. Gravură lemn, 102×146 mm. — Desen de Valerio, după crochiuri de *Dr. Allard*. „L'illustration“, Paris, 1856, t.I, pag. 137. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III. 13714/Muzeu C-ța, inv. 28/5311.

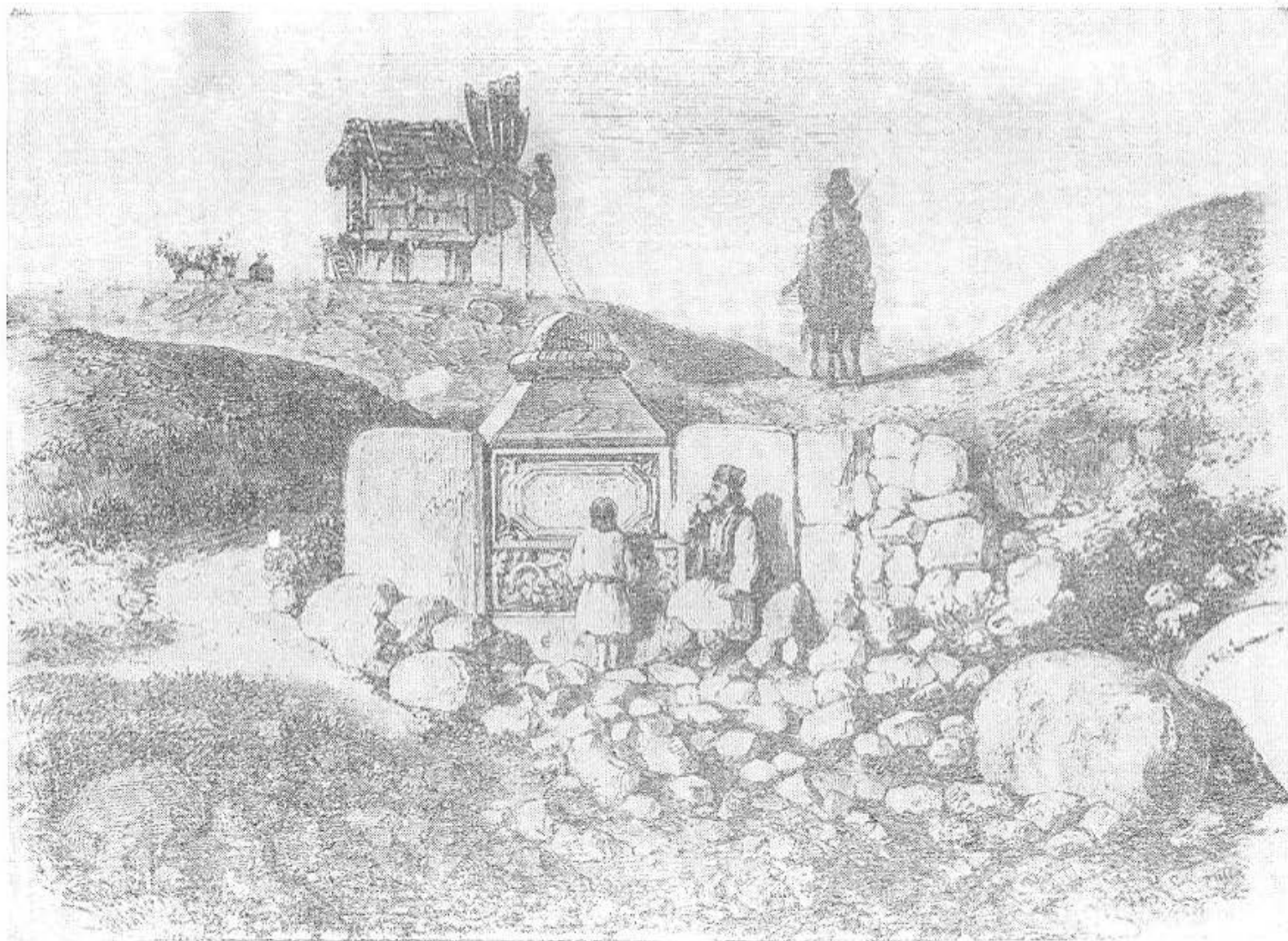

1856 — RASOVA

35

„Intérieur du village de Rasso“, Gravură lemn, 101×147 mm. — Desen de Valerio, după crochiuri de Dr. Allard „L'Illustration“, Paris, 1856, t.I, pag. 137. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III, 13714/Muzeu C-ța, inv. 30/5313.

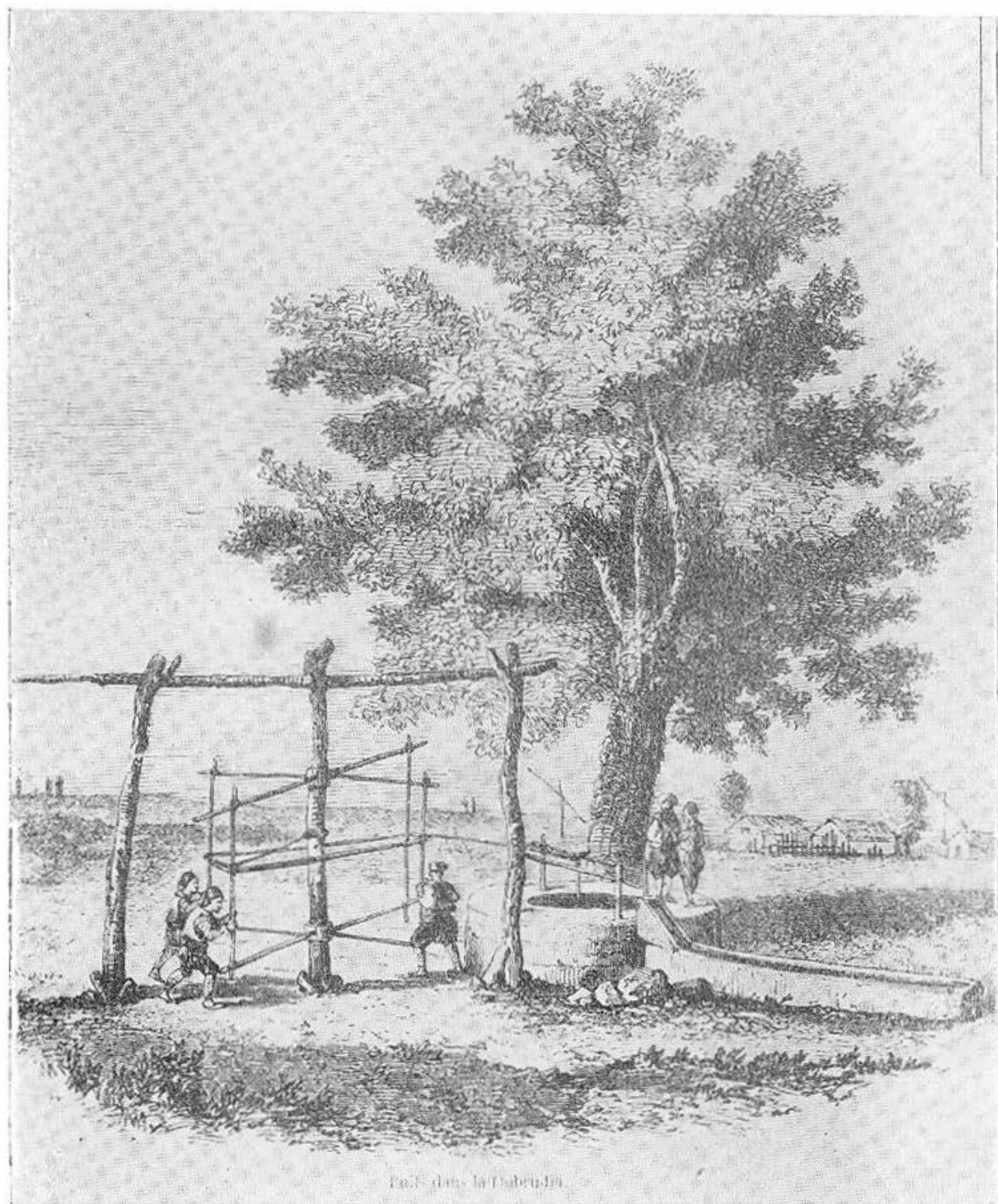

CONSTANȚA — 1846 — MURFATLAR

37

„Moldo-Valachie-Moulin et fontaine près du canal Kustendgé“. Gravură lemn, 113×149 mm. — Desen de M. Doussault. „Voyage illustré dans les cinq parties du monde, en 1846, 1847, 1848, 1849“, de Adolphe Joanne. „L'Illustration“, Paris. Biblioteca Academiei R.S.R., III. 279521/Muzeu C-ța, inv. 35/5316.

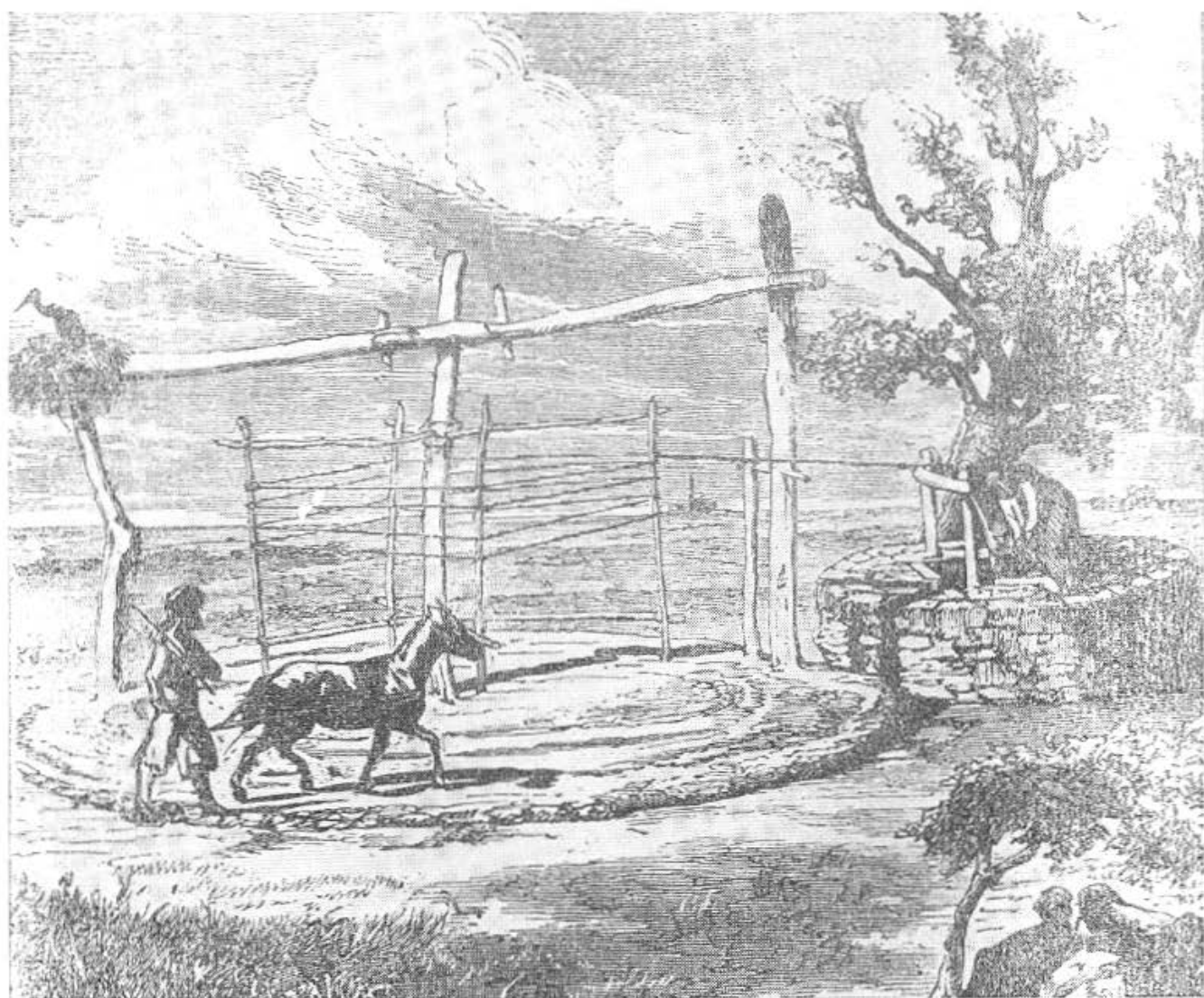

Puits dans la Dobroudja.

38

1854 — DOBROGEA. MURFATLAR

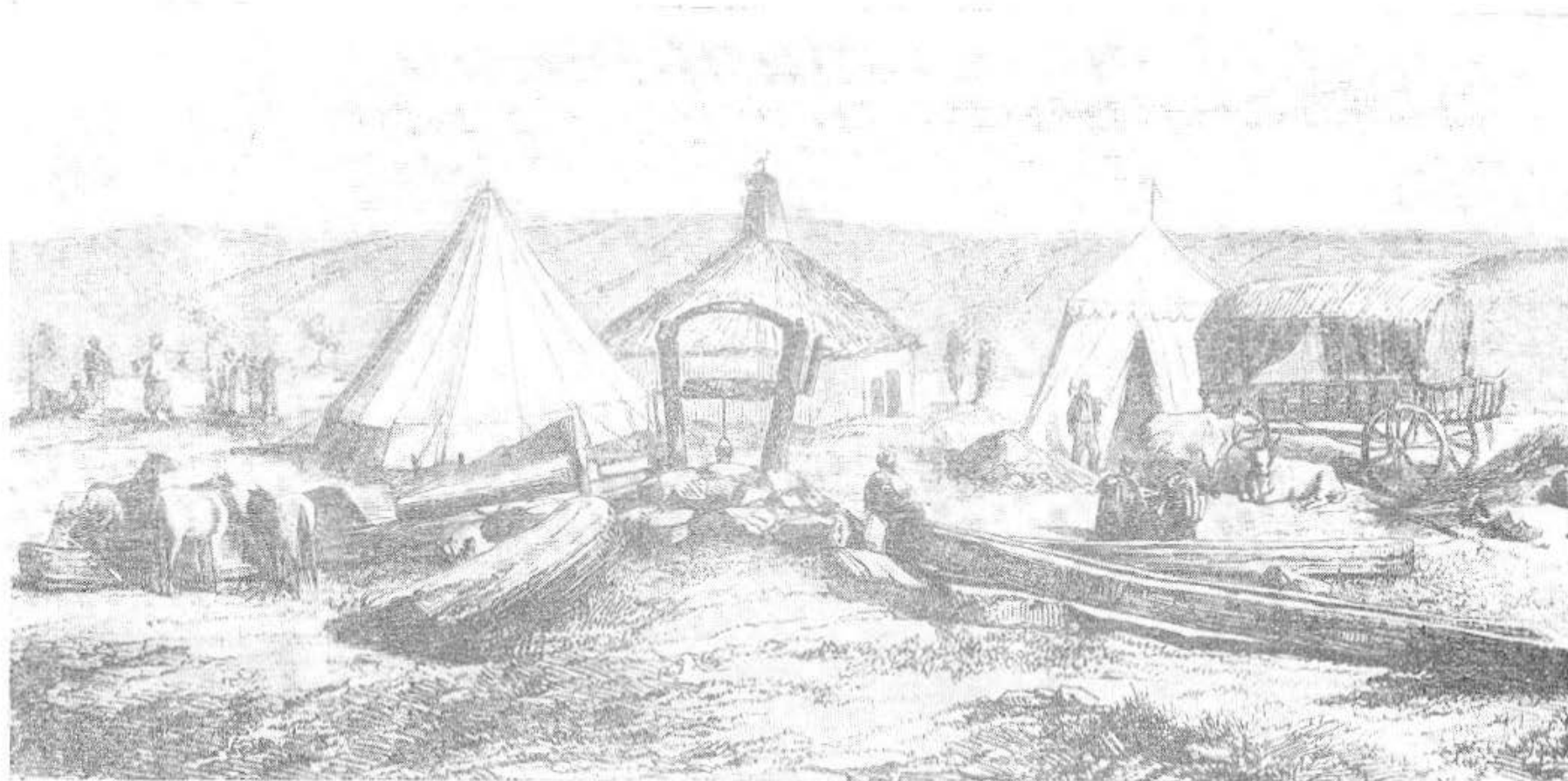
„Puits dans la Dobroudja“. Gravură lemn. 160×166 mm. — Desen de *Dr. F. Quesnoy*. „Correspondance d'Orient — La Dobrudja“, de *Dr. F. Quesnoy*. „L'Illustration“, Paris. 1854. ti.II. pag. 237. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III. 13714/Muzeu C-ța, inv. 8/5326.

39

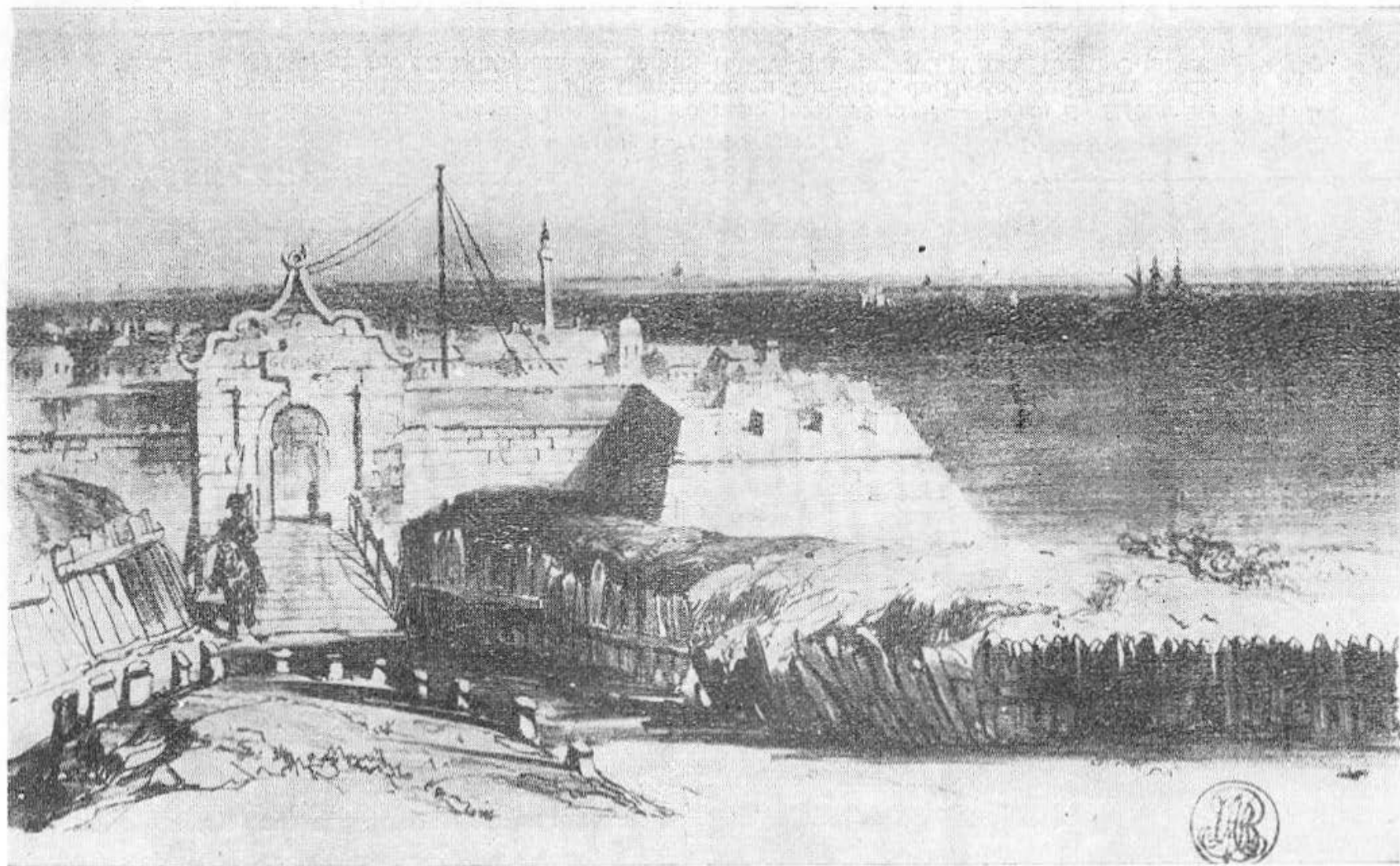
1892 — DOBROGEA

„Puits à manège dans la Dobrudja“. Gravură lemn, 108×115 mm. — *Desen anonim.*
„La Bulgarie Danubienne et le Balkan-Etude de Voyage (1860—1880)“, de F. Kanitz,
Paris, Hachette, 1882. Biblioteca Academiei R.S.R., II. 245804/Muzeu C-ța, inv. 34/5315.

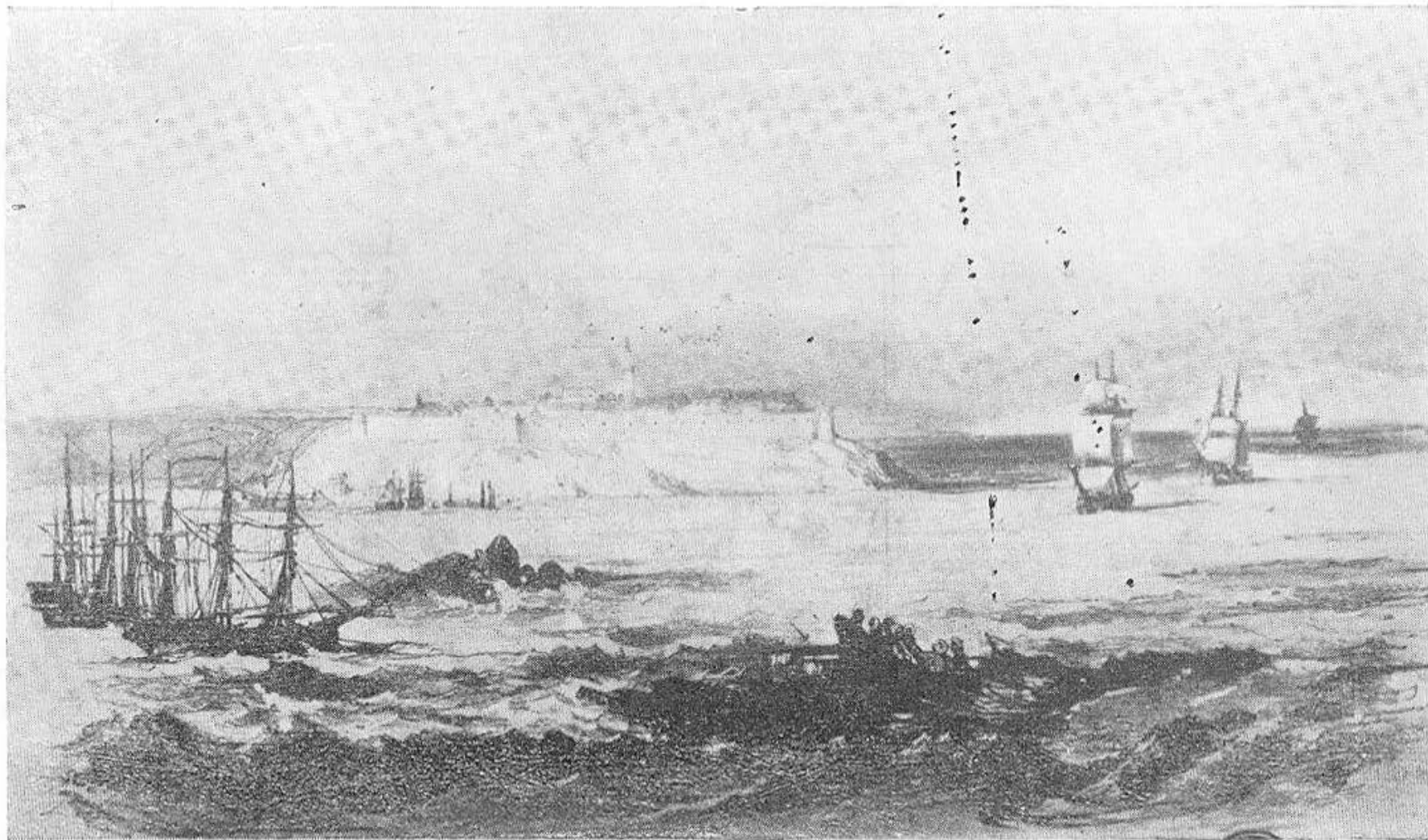
1856 — MURFATLAR

40 „Campement de la mission française près du puits du village tatar de Mourvat-Lar“. Gravură lemn, 99×226 mm. — Desen de *Valerio*, după crochiuri de *Dr. Allard*. „L'illustration“, Paris, 1856, t. I, pag. 137. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III. 13714/Muzeu C-ța, inv. 29/5312.

1828 — CONSTANTINOPLE

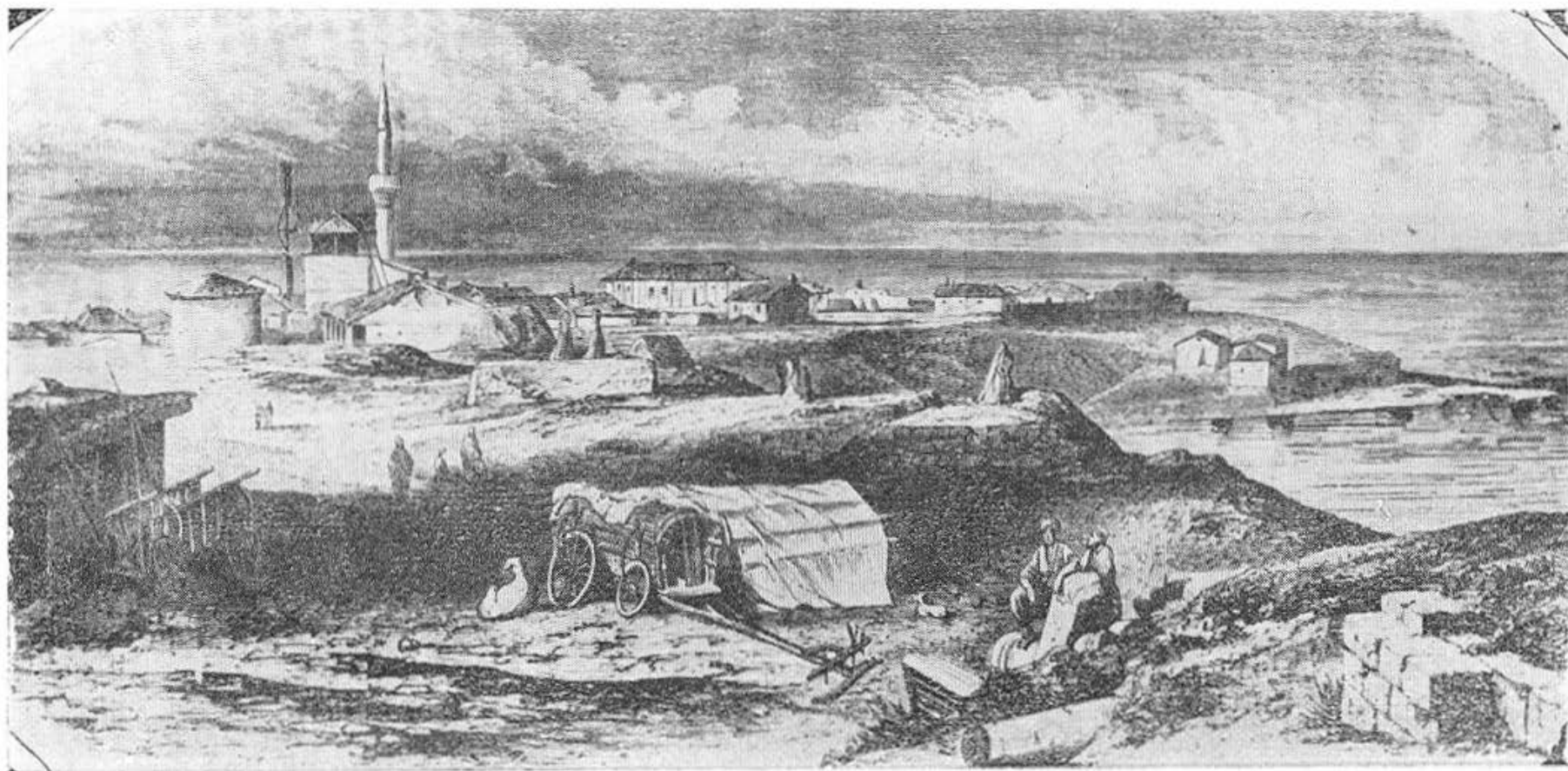
- 41 „Kustengé“. Litografie, 168×247. — Desen de *Héctor de Béarn*. „Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie“, de Héctor de Béarn, Paris, 1828, pl. 42. Biblioteca Academiei R.S.R. Stampe, AG.IV.143/Muzeu C-ța, inv. 50/5327.

1828 — CONSTANȚA

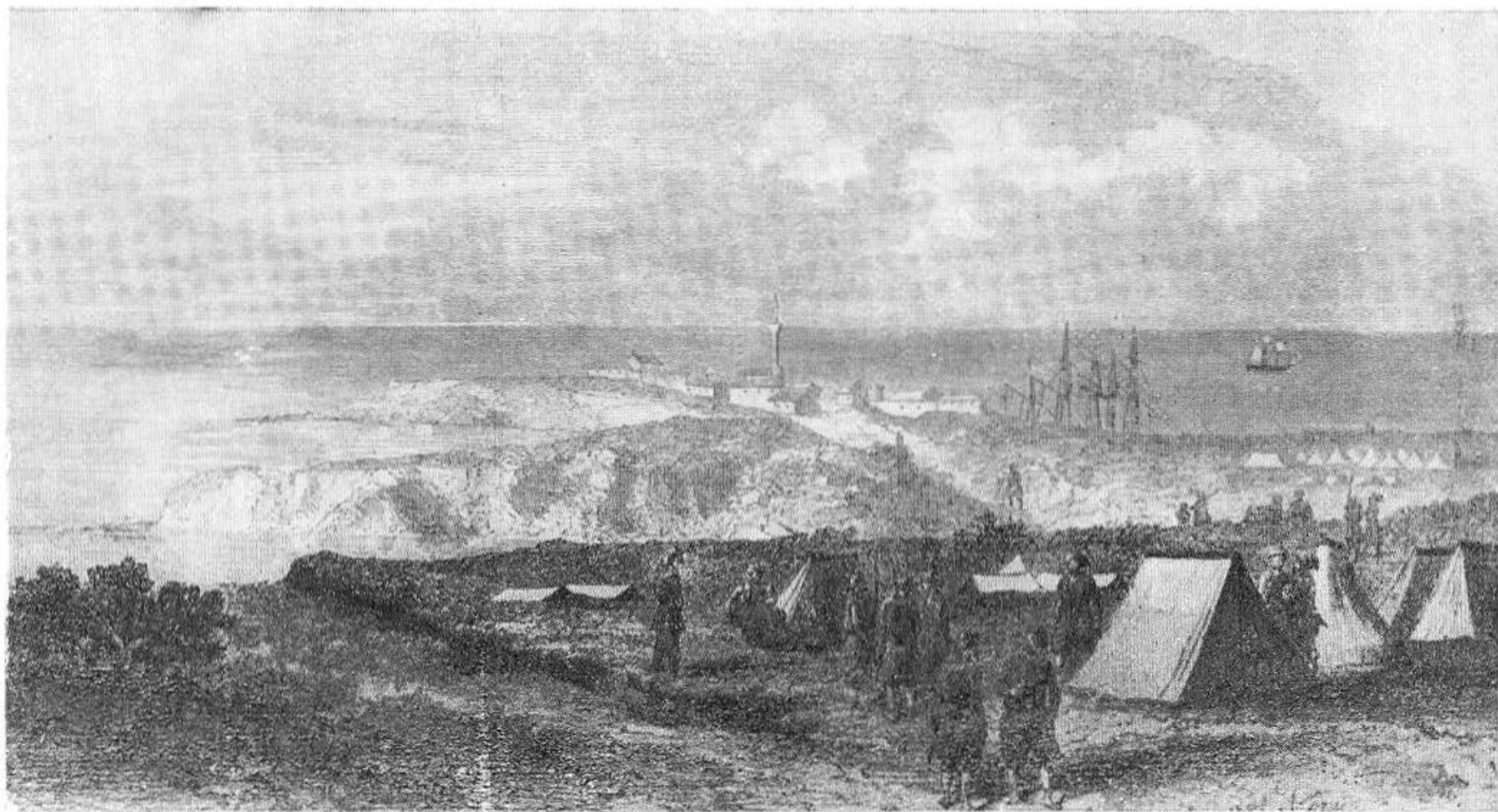
42

„Vue de Kustengé prise de la mer“. Litografie 152×258 mm. — *Desen de Hécator de Béarn*. „Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie“, de Hécator de Béarn, Paris, 1828, pl. nr. 47. Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.IV.193/Muzeu C-ța, inv. 51/5283.

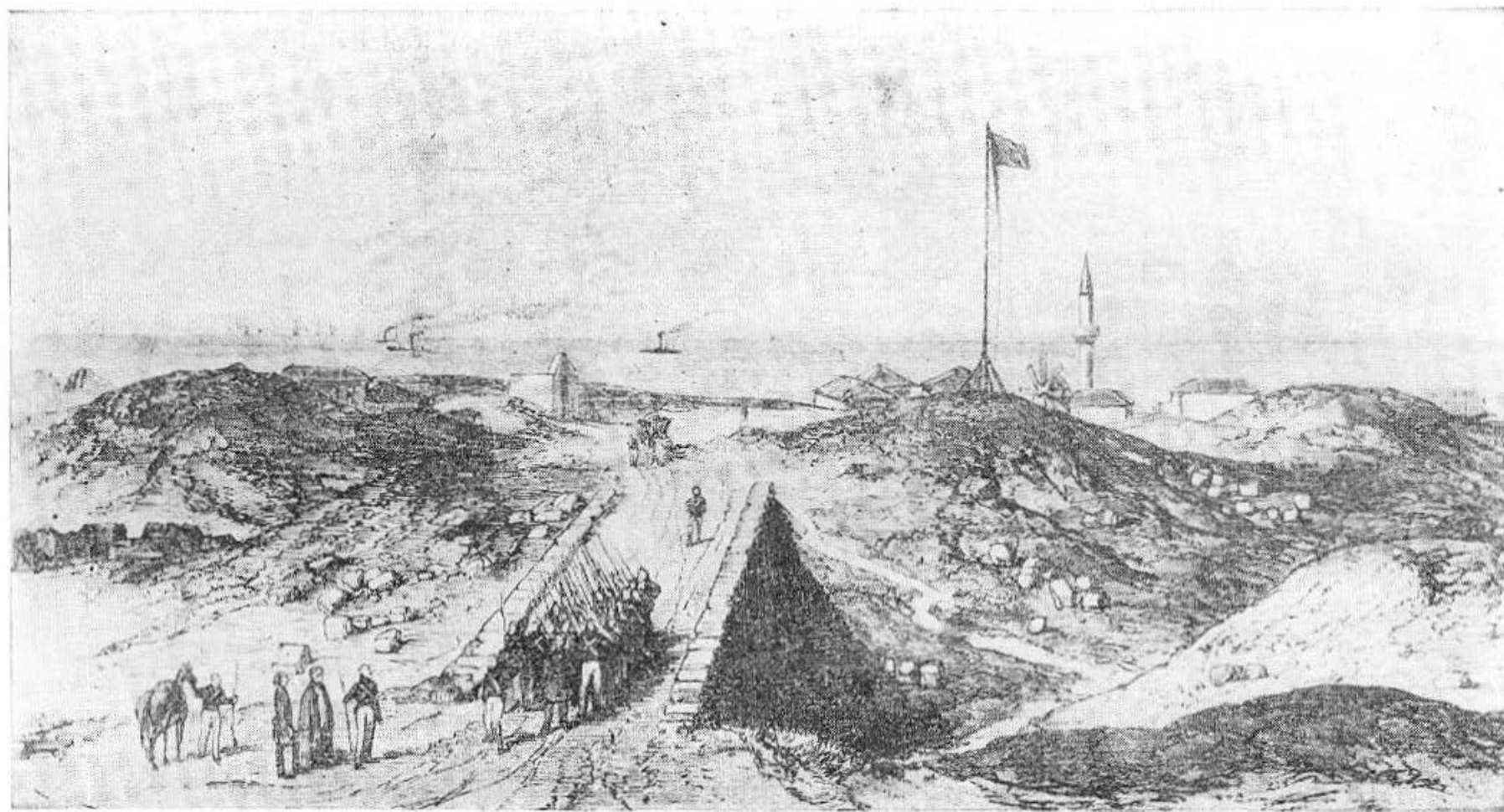
1853 — CUSTENDJE

43 „Excursion sur les côtes Septentrionales de la mer Noire“ de *Xavier Hommaire de Hell*. Gravură lemn 107×225 *Desen de J. Laurent*. Biblioteca Academiei R.S.R. P. I—III — 13714/Muz. C-ța 2/5342.

1854 — CONSTANTŢA

„Camp de zouaves à Kustendjé“. Gravură lemn, 110×225 mm. — Desen de Dr. F. Quesnoy. „Correspondences d'Orient — La Dobrudja“, de Dr. F. Quesnoy. „L'illustration“, Paris, 1854, t. II, pag. 236. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III, 13714/Muzeu C-ța, inv. 7/5236.

1854 — CONSTANTŢA

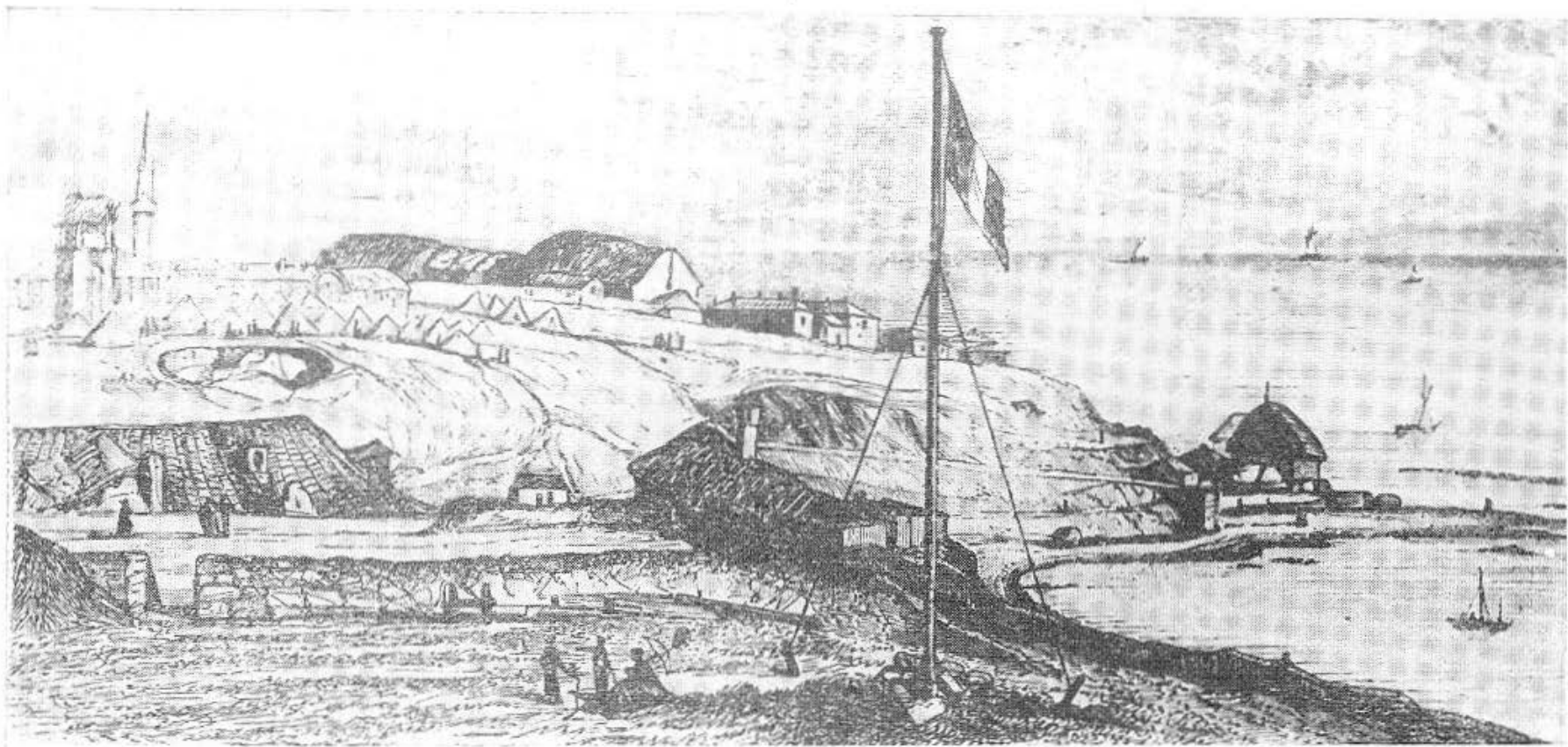
45

„La Place de Custendjé, évacuée par les Russes, après la paix d'Andrinople“.
Gravură lemn, 104×228 mm. — Desen de Doussault. „L'illustration“, Paris, 1854,
t.I, pag. 396. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III. 13714/Muzeu C-ța, inv. 40/5294.

1854 — CONSTANȚA

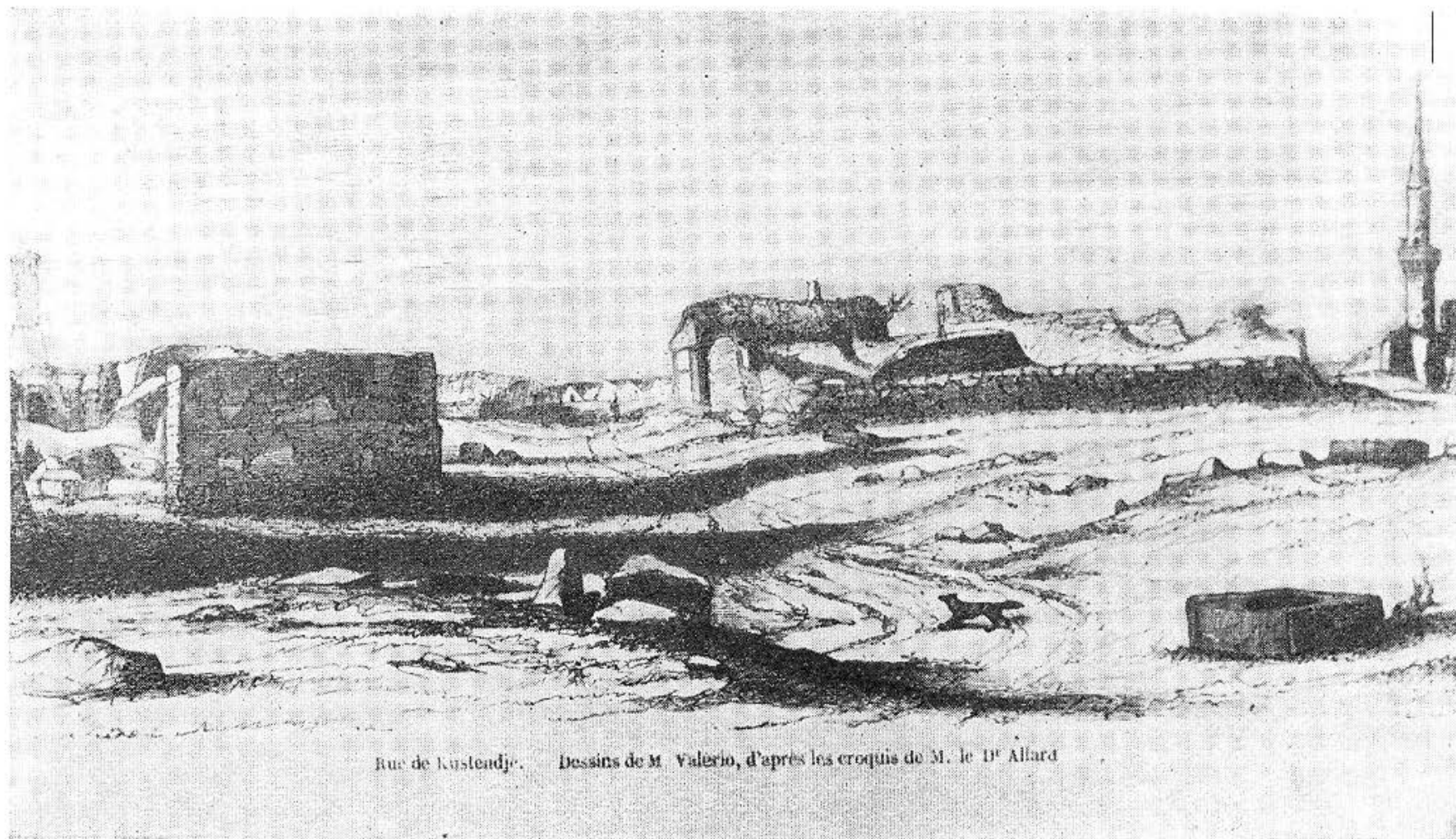
46 „Gorod Kistendji...“. Litografie, 131×222 mm. Desen și litografie de V. Timm. „Ruski Hudojestvenii Listok“ de V. Timm, 1854. Biblioteca Academiei R.S.R., AG.III.685/Muzeu C-ța, inv. 54/5331.

1856 — CONSTANȚA

47

„Route construite par les ingénieurs français du Danube à la mer Noire. Le port de Kustendjé“. Gravură lemn, 104×225 mm — Desen de *Valerio*, după crochiuri de *Dr. Allard*. „L'illustration“, Paris, 1856, t.I, pag. 136. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III, 13714/Muzeu C-ța, inv. 25/5927.

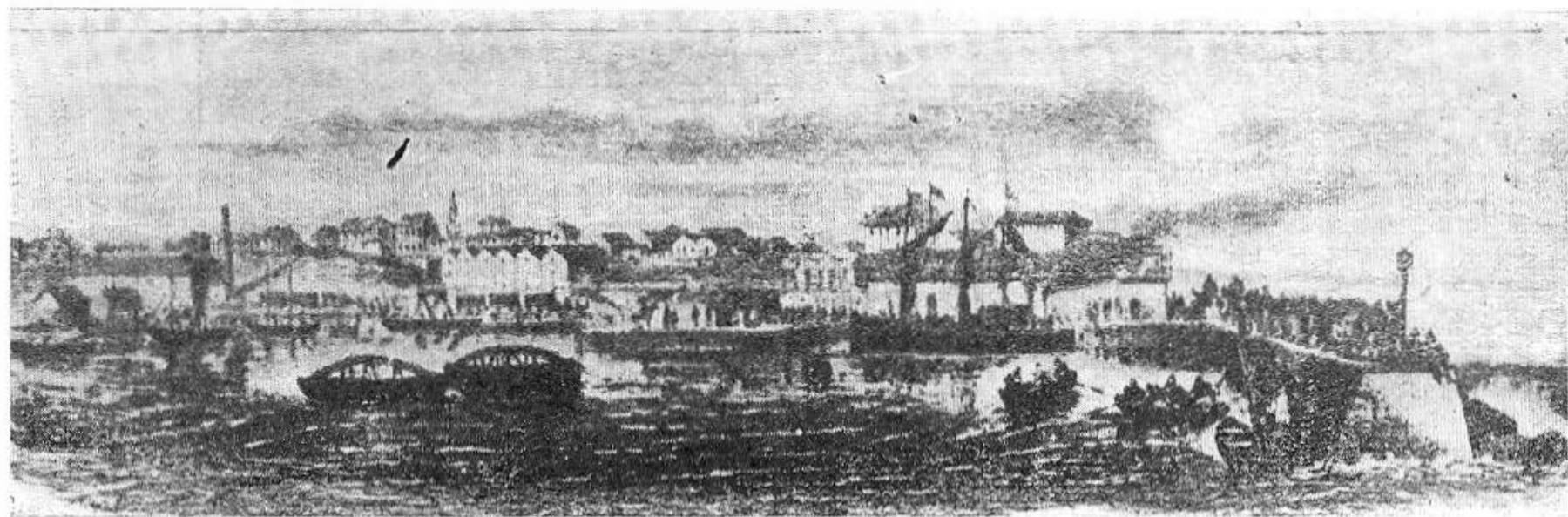

Rue de Kustendje. Dessins de M. Valerio, d'après les croquis de M. le Dr Allard

1856 — CONSTANȚA

48

„Rue de Kustendje“. Gravură lemn, 96×226 mm. — Desen de Valerio, după crochiuri de Dr. Allard. „L'illustration“, Paris, 1856, t.I, pag. 136. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III, 13714/Muzeu C-ța, inv. 27/5310,

1877 — CONSTANȚA

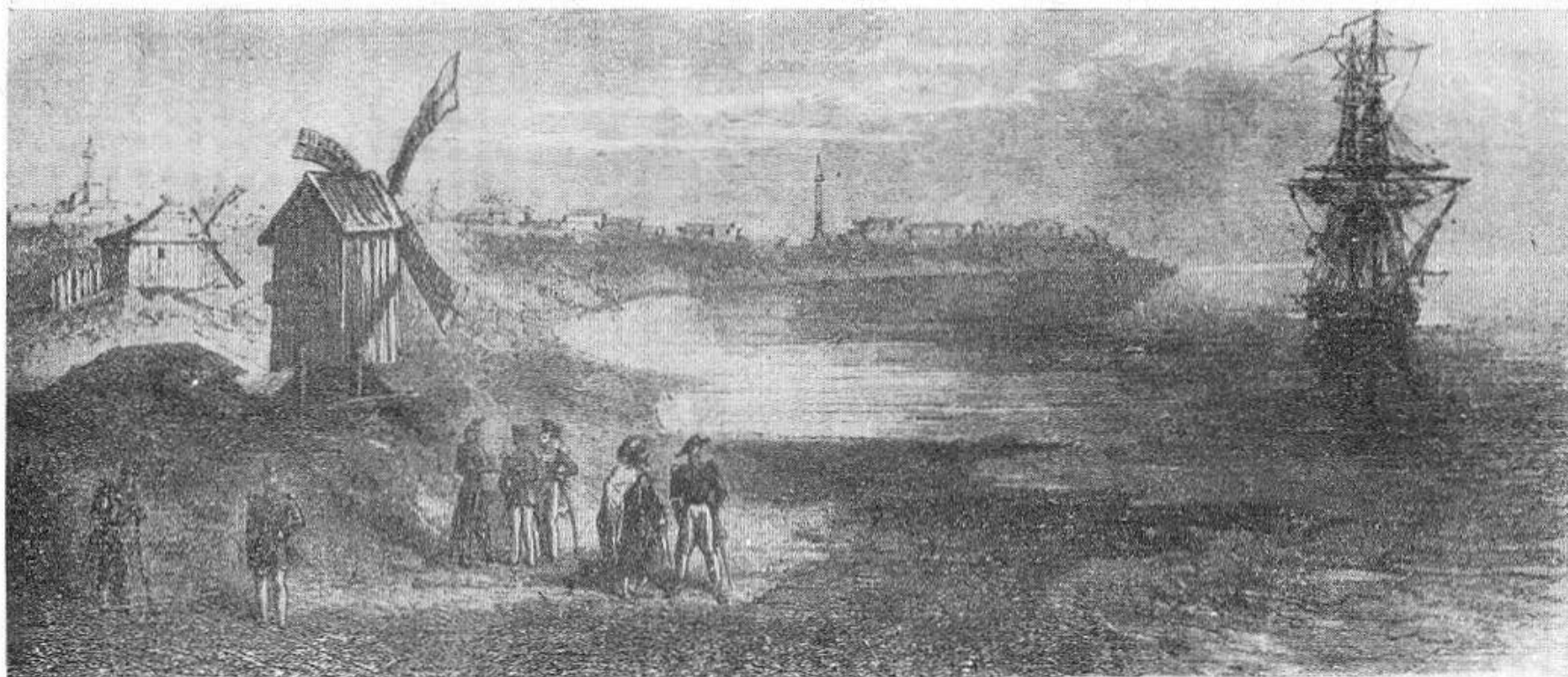
49 Küstendsche — Dobrudscha. Gravură lemn 198×352 mm — Desen de *M. Koenen*.
„Illustrierte Zeitung“, Leipzig, 1877 t. II, pag. 154. Biblioteca Academiei R.S.R.,
P. III 3076/Muzeu C-ța, inv. 80/5282.

50

1828 — MANGALIA

„Mangali“. Litografie, 223×193 mm. — Desen de Hécator de Béarn. „Quelques souvenirs d'une Campagne en Turquie“, de Hécator de Béarn, Paris, 1828, pl. nr. 41.
Biblioteca Academiei R.S.R., Stampe, AG.IV.193/Muzeu C-ța, inv. 49/5322.

1854 — MANGALIA

51 „Expedition de la Dobrudja — Mangalia“. Gravură lemn, 95×224 mm. — Desen de Dr. F. Quesnoy. „Correspondence d'Orient — La Dobrudja“, de Dr. F. Quesnoy. „L'illustration“, Paris, 1854, T. II, pag. 236. Biblioteca Academiei R.S.R., P.I—III.13714/Muzeu C-ța, inv. 6/5325.